

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ» імені Т. Г. ШЕВЧЕНКА
Філологічний факультет
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ, ЛІТЕРАТУРИ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ

Н. В. Грона, Т. Л. Хомич

МОВНА МАЙСТЕРНІСТЬ: ПРАКТИКУМ
ІЗ ТИПОЛОГІЇ ПОМИЛОК

*Навчальний посібник
для студентів спеціальності
А4 Середня освіта
(Українська мова і література)
освітнього рівня «бакалавр»*

Чернігів - 2026

УДК 811.161.2(075.8)

Г 87

Рецензенти:

Лозова Н. Г. – кандидат філологічних наук, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради;

Левченко Т. М. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української лінгвістики та методики викладання Університету Григорія Сковороди в Переяславі.

Г 87 **Грона Н. В., Хомич Т. Л. Мовна майстерність: практикум із типології помилок.** Навчальний посібник для студентів спеціальності А4 Середня освіта (Українська мова і література) освітнього рівня «бакалавр». Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2026. 76 с.

УДК 811.161.2(075.8)

Посібник «Мовна майстерність: практикум із типології помилок» створено для тих, хто прагне досконало володіти українською мовою та уникати типових мовних огріхів. Практикум містить приклади вправ та завдань, що сприяють розвитку вмінь і навичок мовної корекції. Видання зорієнтоване на студентів-філологів, журналістів, редакторів, коректорів, а також усіх, хто прагне підвищити рівень мовної компетентності.

Рекомендували до друку

*Вчена рада філологічного факультету Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

Протокол № 6 від 19 лютого 2026 р.;

*Навчально-методична комісія філологічного факультету Національного
університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*

Протокол № 1 від 19 лютого 2026 р.;

Кафедра української мови, літератури та журналістики

Протокол № 7 від 18 лютого 2026 р.

© Грона Н. В., Хомич Т. Л., 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Модуль 1.	
ПОМИЛКИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ	5
Сучасні напрями вивчення помилок	5
Аналіз відхилень у різних текстах.....	8
Лексика неосновного фонду й редакторська практика.....	12
Помилки, зумовлені ситуацією білінгвізму	21
Модульний контроль	29
Модуль 2.	
ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ТИПІВ ПОМИЛОК	34
Редагування текстів із порушенням постулатів редагування	34
Виявлення лексичних порушень.....	41
Коригування морфологічних відхилень.....	46
Дослідження синтаксичних анормативів.....	51
Аналіз та корекція ортоепійних й ортографійних помилок.....	56
Пунктуаційні норми та аналіз анормативів у медіатекстах	62
Проектна робота	66
Модульний контроль	69
ЛІТЕРАТУРА	73

ВСТУП

Мова – це живий організм, що постійно розвивається, змінюється, адаптується до потреб часу. Водночас, вона є фундаментом успішної комунікації в будь-якій галузі, особливо в професійній діяльності журналістів, редакторів та філологів. У сучасному інформаційному просторі, де слово є основним інструментом впливу, важливість бездоганної мовної майстерності важко переоцінити.

Посібник – «Мовна майстерність: практикум із типології помилок» – створений із метою допомогти здобувачам освіти, а також усім зацікавленим особам опанувати тонкощі української мови, навчитися ефективно виявляти та виправляти мовні помилки різного рівня. Він є результатом багаторічного досвіду викладання дисциплін, пов'язаних із культурою мови та редагуванням, і відображає сучасні підходи до вивчення мовних відхилень.

У світлі викликів сьогодення, зокрема впливу білінгвізму та мовних запозичень, питання чистоти мови набуває особливої актуальності. Саме тому в першому змістовому модулі «Помилки як об'єкт наукового вивчення» детально розглядаємо причини виникнення помилок, сучасні типології та аналізуємо приклади відхилень у різних контекстах. Увагу приділено роботі з лексикою неосновного фонду, що часто стає джерелом некоректних мовних конструкцій.

Другий змістовий модуль – «Характеристика окремих типів помилок» – пропонує аналіз найпоширеніших типів вад, зокрема, орфографічних, лексичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних. Завдання містять роз'яснення, приклади, що дають можливість відпрацювати вміння редагування та корекції текстів. Проектна робота, передбачена в цьому модулі, формує вміння застосовувати здобуті знання в комплексній практичній діяльності.

Сподіваємося, що це видання стане надійним помічником у прагненні до мовної досконалості. Воно допоможе не лише уникати помилок, а й усвідомлено використовувати мову як потужний інструмент для створення якісного, точного та змістовного тексту.

Модуль 1.

ПОМИЛКИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ВИВЧЕННЯ

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ВИВЧЕННЯ ПОМИЛОК

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- основні види мовних помилок;
- причини виникнення мовних помилок у писемному та усному мовленні;
- роль мовних норм у формуванні грамотного мовлення;
- особливості помилок у публічному, масмедійному та офіційно-діловому мовленні.

Студенти мають уміти:

- виявляти й класифікувати мовні помилки в реальних текстах (оголошення, дописи, листи, публікації);
- пояснювати природу помилок;
- виправляти порушення мовних норм із урахуванням контексту;
- створювати власні тексти з дотриманням мовних норм;
- формулювати рекомендації щодо уникнення типових помилок.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Запитання для обговорення на занятті:

1. Чому мовні помилки трапляються навіть у мовленні освічених людей?
2. Як впливають медіа на поширення або закріплення мовних порушень?
3. Межі мовної норми: чи виправдані відхилення в неофіційній комунікації?
4. Як коректно реагувати на помилки в публічному мовленні інших?
5. Чи можна вважати виправлення помилок елементом мовної культури?

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Відредагуйте.

- *Відтепер, при економному використанні енергоносіїв, облік яких ведеться лічильниками, житлова субсидія призначається зі зниження відсотку платежу.*
- *У колишніх приміщеннях уже облаштовано 10 квартир, залишається оформлення документів, а також впорядкування двору, спорудження дитячого майданчику*
- *Недостача білку в організмі у дитинстві може негативно вплинути на його подальший розвиток*
- *Розповсюдження вірусу відбувається швидкими темпами*
- *Серед передбачених документів обов'язковою є копія паспорту*
- *Переможців конкурсу запросили в офіс партії для вручення цінного подарунку*
- *Збільшення надходжень від екологічного податку та податку на прибуток дозволить збільшити доходи бюджету Києва.*
- *Кафе «Вишенька» рекламує свої послуги таким текстом: «Святкування весіль, днів народжень та інших свят! НЕДОРОГО! Зал на 60 чоловік, банкетка на 20 чоловік. Комплексні обіди. БОНУС+ !!! безкоштовні чай, кава або сік».*
- *Броньовані двері від Київського виробника.*
- *Тільки для Вас від Приват банку супер вигідні умови до свята «Пасха».*

ТОП-9 найкращих ТРЦ Києва для відпочинку, шопінгу та розваг

Росслана Мерзико 761 23.09.24 12:39

**БЕЗКОШТОВНІ
ОНЛАЙН-ПІДГОТОВЧІ КУРСИ
ДЛЯ ВСТУПНИКІВ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ!**
16 ТРАВНЯ
Проходитимуть кожну п'ятницю
о 15 - 00 годині.
Запрошуємо всіх бажаючих!!!
Довідки за тел.
(04637)3-40-76, 0685700647, 0663558771
Готуйтеся до вступу якісно та зручно –
не виходячи з дому!

2. Звіт за повідомлення-презентацію «Наукові розвідки про типологію помилок **ПІБ**» (за вибором одна персоналія):

Н. Бабич, Т. Бондаренко, І. Голубовська, С. Єрмоленко, А. Капелюшний, О. Кулик, П. Куляс, І. Кучеренко, І. Мариненко, Л. Масенко, Л. Мацько, Ю. Мельничук, Р. Мерінгер, Л. Мітрохіна, З. Партико, М. Пентилюк, В. Русанівський, З. Фройд, І. Хом'як.

План презентації

1. Коротка біографійна довідка.
2. Публіцистичні й наукові дослідження на тему мовної вправності.
3. Цитати з праць науковця.

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. /за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Априорі, 2023. 304 с.
2. Береза Т. Немоскалька: словник. Львів : Априорі, 2024. 264 с.
3. Герман В. Типологія помилок: методичні рекомендації для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 77 с.
4. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
5. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Твори, 2018. 448 с.
6. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.

7. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів : ПАІС, 2000. 323 с.
8. Караванський С. Секрети української мови. Київ : УКСП «Кобза», 1994. 152 с.
9. Куляс П. П. Словник найпоширеніших помилок у ЗМІ з варіантами їх виправлення : посібник для майбутнього редактора. Київ : Ун-т «Україна», 2006. 193 с.
10. Микитюк О. Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2024. 236 с.
11. Мінчак Г. Б. Типологія лексико-семантичних анормативів (на матеріалі української публіцистики). Україна і світ : діалог мов і культур : Матеріали науково-практичної конференції. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. С. 207–209.
12. Сербенська О. Голос і звуки рідної мови. Львів : Априорі, 2020. 280 с.

АНАЛІЗ ВІДХИЛЕНЬ У РІЗНИХ ТЕКСТАХ

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- суспільні функції літературної норми (комунікативна, культурна, стандартизувальна, регулятивна, оцінна);
- зв'язок помилок із нормативністю мовлення;
- причини появи помилок: погляд сучасної науки (інтерференція; соціолінгвістичні чинники: вплив медіа, мода, просторіччя; психолінгвістичні фактори: помилкова інтуїція, мовна неуважність, автоматизм, брак критичного мислення під час сприймання інформації з Інтернету).

Студенти мають уміти:

- розпізнавати мовні помилки в соцмережах, зокрема, рекламі;
- редагувати рекламні оголошення з порушенням логіки й норм мовлення;
- виправляти неприродні, двозначні або стилістично недоречні конструкції;
- збагачувати мовлення українськими відповідниками замість запозичень.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Запитання для обговорення на занятті:

1. Які функції виконує літературна норма?
2. Який зв'язок виникнення помилок із порушенням мовної норми?
3. Поясніть причини появи мовних вад.

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Виправте запропоновані рекламні оголошення.

- *Продаю. Болонка. Хлопчик, 2 місяці, світлий, ціна домовна, стригти не потрібно.*
- *Продаю цуценят від батьків чистої німецької вівчарки, чистокровні. Вік 2 місяці.*
- *У бібліотеці відбудеться тиха зустріч, під час якої всі активно обговорюватимуть новини.*
- *Почав використовувати наш шампунь, і вже через тиждень моя кар'єра стрімко пішла вгору!*
- *Або купуйте наш інноваційний продукт, або залишайтеся у минулому!*
- *Наші ціни найнижчі, тому ми – лідери ринку!*
- *На виставку запрошуються вчителі, студенти та молодь віком до 25 років.*

2. Використовуючи тлумачний словник, визначте, чи правильно контекстуально використано виділені лексеми.
- *Рятування волосся починається з вирішення ще однієї, вже доволі заяложеної проблеми, – встановлення нормальної ваги тіла.*
 - *Хочете зберегти фігуру? Їжте щоразу, як відчуєте легкий апетит.*
 - *Кінець осені 2025-го характеризується суттєвим перенасиченням ринку ідей.*
 - *Неодноразовий переможець у номінації «Людина року» і «Співак року», володар титулу «Зірка естради року», телеведучий, перший представник України на Євробаченні, народний артист України – це далеко не весь перелік нагород і титулів співака Олександра Пономарьова.*
 - *Фома і його друзі мають у запасі невидане відео на ще одну пісню з нового альбому.*
 - *Коли організм заполонили грип або ангіна, на допомогу приходять «Грипекс» та «Арбізол».*
 - *Головне управління МНС України в Чернігівській області вкрай стурбоване ставленням керівників щодо спалювання стерні та поживних залишків соломи на полях.*
3. Перегляньте «Урок 15. ЗАПОЗИЧЕННЯ чи заміна мови? Ірини Фаріон». Запишіть заміники чужомовних слів української мови, про які мовиться в уроці. Покликання на інтернетне джерело <https://www.youtube.com/watch?v=W8lcP3FzVKE>

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити: посіб. / за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Апріорі, 2023. 304 с.
2. Баган М. П. Редагування тексту: посібник для самостійної роботи студентів. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2022. 49 с.
3. Береза Т. Немоскалька: словник. Львів : Апріорі, 2024. 264 с.
4. Герман В. Типологія помилок: методичні рекомендації для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 77 с.

5. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
6. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Твори, 2018. 448 с.
7. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.
8. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів : ПАІС, 2000. 323 с.
9. Караванський С. Пошук українського слова. Київ : Академія, 2001. 239 с.
10. Куляс П. П. Словник найпоширеніших помилок у ЗМІ з варіантами їх виправлення : посібник для майбутнього редактора. Київ : Ун-т «Україна», 2006. 193 с.
11. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. 463 с.
12. Куляс П. П. Типологія помилок у корекційних таблицях : навчальний посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 168 с.
13. Мариненко І. Мовна підготовка з редагування : навчальний посібник-практикум. Київ, 2022. 121 с.
14. Микитюк О. Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2024. 236 с.
15. Партико З. В. Основи редагування : у 2 кн. 3-тє вид., перероб. і доп. Кн. 1. Київ : Вид-во Ліра-К, 2020. 332 с.
16. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. Вид. 3-тє, допов. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 331 с.

ЛЕКСИКА НЕОСНОВНОГО ФОНДУ Й РЕДАКТОРСЬКА ПРАКТИКА

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- **моделі процесу породження мовлення:**
 - *лінгвістична модель: поетапне перетворення думки в мовлення (інтенція → планування → реалізація).*
 - *психолінгвістична модель: мовлення як прояв мислення в реальному часі; взаємодія свідомості, пам'яті, мовної компетентності.*
 - *комунікативна модель: мовлення як результат мовленнєвої ситуації з урахуванням мети, адресата, контексту;*
- процес збагачення мови через мовлення;
- відмінності між мисленням і мовленням:
 - *Мислення – це процес формування ідей, суджень, понять.*
 - *Мовлення – це форма вираження мислення, реалізація думок у мові.*
 - *Мислення може бути безмовним, а мовлення – лише інструментом його прояву.*

Студенти мають уміти:

- аналізувати новотвори в тексті;
- презентувати помилки з Інтернету;
- редагувати рекламні оголошення;
- виявляти логічні помилки в публіцистиці.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Запитання для обговорення на занятті:

1. Прочитайте текст. Обґрунтуйте, якими критеріями, має керуватися редактор, вирішуючи, чи варто вводити «лексику неосновного фонду» (діалектизми, жаргонізми, неологізми тощо) у текст? Наведіть приклади ситуацій, коли це є абсолютно доцільним, а коли – небажаним.

Лексика неосновного фонду – це частина словникового складу мови, яку треба **використовувати обмежено**: у певних ситуаціях спілкування, у конкретних соціальних групах або в окремі історичні періоди.

Основні різновиди лексики пасивного фонду:

- Діалектна лексика – це слова та вислови, характерні для мовлення жителів певної місцевості: *файний, тазда, баняк*.
- Професійна лексика (професіоналізми) уживається в межах певної професії, часто має розмовний характер: *заліковка, кадри, плавка*.
- Термінологійна лексика – слова з чітким науковим значенням, уживані в певній галузі знань: *морфема, синтаксис, інфляція*.
- Жаргонна лексика властива окремим соціальним групам (молодіжний, студентський, професійний жаргон): *пара, шпора, туса*.
- Арготична лексика (арго) – таємна або умовна мова замкнених груп: *фраєр, малина (у кримінальному арго)*.
- Застаріла лексика – слова, що вийшли з активного вжитку.
 - Архаїзми – застарілі назви сучасних понять: *перст, рать*.
 - Історизми – назви зниклих реалій: *кріпак, гетьманщина*.
- Індивідуально-авторська лексика (неологізми, okazіоналізми) – нові слова або авторські утворення, що ще не стали загальноновживаними: *зорепадність, інфопростір*.

1. Наведіть конкретні приклади з сучасної публіцистики чи художньої літератури, де використання «периферійної» лексики (наприклад, актуалізованих архаїзмів чи неосемантизмів – процес надання загальноновживаним словам нової, спеціалізованої термінологійної функції, коли слово зі звичайного лексикону починає використовуватися як науковий, технічний чи юридичний термін, наприклад, слова «чинний», «ухвала» у правовій галузі набувають особливого, чітко визначеного значення, відмінного від побутового) дійсно посилює виразність, створює потрібний образ або передає оцінне забарвлення.

2. Які нові реалії сучасного українського суспільства (за останні 5–10 років) вимагали «ословлення», і які неологізми виникли для їхнього позначення?

3. Яке Ваше ставлення до активізації творення неофемінітивів та їхнього введення до словникового складу мови? Чи вважаєте Ви, що фемінітиви (наприклад, «редакторка», «політологиня», «членкиня») мають стати повноцінною нормою української мови у всіх стилях, чи їхнє вживання доцільне лише в окремих контекстах (наприклад, розмовний, публіцистичний)? Аргументуйте свою позицію.

4. Чи завжди повернення в обіг забутого чи напівзабутого слова є виправданим. Чи наявні ризики архаїзації мови або створення штучних конструкцій? Наведіть приклади.

5. Яка основна функція новотворів від імен і прізвищ політичних постатей у публіцистиці? Чи є такі слова довговічними? Чи має редактор вводити їх у непубліцистичні тексти, і якщо так, то за яких умов?

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИСЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Перечитайте інформаційний текст. Наведіть приклади сучасних новотворів із поясненням їхніх значень у вигляді презентації.

У роботі редактора завжди чимало клопотів із лексикою неосновного фонду. Це певні шари слів, об'єднаних спільною ознакою: територіальною, соціальною, професійною, віковою, історичною, а також запозичення з інших мов. Відповідно ці групи слів називають: діалект, жаргон (сленг), терміни і професіоналізми, неологізми (які ще не увійшли до основного словникового фонду), архаїзми (історизми, церковно-слов'янізми), експресивно-емоційна лексика, просторіччя тощо. Іноді кажуть, що це пасивний фонд, периферійна лексика. Але хай не збивають редактора з пантелику ці непевні чи й підозрілі епітети «пасивний» і «периферійна»: не слід вважати цю лексику другорядною. Адже вона постійно вживається, якщо на те є контекстуальна потреба. Вона може виконувати і насправді виконує важливі стилістичні функції, будучи «будівельним матеріалом» для відтворення і осмислення дійсності, її характеристик і оцінок. Ці слова – невід'ємний складник загальнонародної мови. Призначення їх – насамперед стилістичне.

Універсальний підхід до редакторської роботи з лексикою неосновного фонду – визначити мотив і доцільність уживання. Залежно від соціально-політичних, історичних обставин: одні групи слів переходять до складу основного лексичного фонду, інші, навпаки, відходять до розряду застарілих – архаїзуються. Породжується великий

масив неологічної лексики і фразеології. І це стосується всіх мов і в усі часи. Бо тут якраз ми й маємо справу з конкретними формами життя мови. Тобто мовна «периферія» по суті виявляється в авангарді розвитку. Однак є періоди, коли ці процеси виразно прискорюються. Це відбувається в часи різких – революційних – змін у суспільстві.

Неологізація. Тут ми бачимо найочевидніший вияв активного життя мови. Об'єктивно докорінна зміна політичної ситуації покликала до життя нові слова, а насамперед надала нових значень наявним словам, змусила переосмислити їх. Це головний засіб номінації нових реалій. Як, наприклад, слово *перебудова*. Воно було в словнику. Однак в політичному аспекті йому надали переносного і навіть образного позначення ключового поняття епохи. Потім ця лексема обросла похідними словами: *перебудовний, перебудовники, доперебудовний і післяперебудовний /постперебудовний/* і фразеологією: *дух перебудови, перебудова і нове мислення, уроки перебудови, перебудовні заходи*).

Виникають нові реалії життя. Вони потребують словесного оновлення – нових слів і нової фразеології, нових засобів вираження, тобто відповідного мовного забезпечення. В усному мовленні неологізми виникають постійно, більшість із них, не фіксується, потім зникає (*кравчучка, кучмовоз*). Дуже багато слів з оцінним забарвленням: *антиукраїнство, українофобія, україноненависники, імперський, підімперський, підрадянський, післяімперський (і постімперський), посткомуністичний, посттоталітарний, Голодомор, народовбивство, лінгвоцид, криміногенний, мафія (мафіозний капітал), наркобізнес, тінізація (економіки)*. Можливості української мови в цій ситуації є необмеженими. Складається враження, що нова лексика твориться майже без зусиль.

Актуалізована лексика (повернення у вжиток слів у публіцистичному, політичному, науковому дискурсах): повернення в обіг забутого чи напівзабутого слова: *геть* (у значенні «зовсім», «цілком», «без винятків»: *геть чисто, геть усі й под.*), *далебі, либонь, прецінь, сливе, скоро, щойно; вислід, доконечний, заскочений* (тобто *зненацька захоплений, застуканий*), *збіса, несила, подибувати, позірний* (у значенні *уявний*), *приступний* (де було переважно слово *доступний*, бо «ближче до російського»), *рішенець* (вирок), *розправа* (дискусія), *студії* (дослідження), *щойно; іноді маємо справу з поверненням омонімічного значення у слові притомний* (у значенні *порядний – не лише той, хто при свідомості*).

Семантична переорієнтація лексичних одиниць, розширення їхніх значень (неосемантизми): напр., більшовики – як представники парламентської більшості; виклик, виклики – новопосталі проблеми.

Актуалізовані історичні реалії – слова, що позначають специфічні національні чи побутові предмети/явища, які потребують пояснення чи контексту: акція, акціонер, бізнес (бізнесовець), біржа, гувернант(ка), іпотека, мер, парламент, президент, прем'єр-міністр, продюсер, спікер.

Запозичені лексичні одиниці для позначення нових українських реалій зомбоящик (про телевізор), інтернетрі, кнопкодави, коаліціада (утворення коаліційної більшості в парламенті), мажоритарка (мажоритарна система виборів), манкурт (істор. – той, хто зрікся свого народу, його мови, віри; те ж, що в українців яничар),

Словнички новотворів окремих письменників Ліна Костенко «Записки українського самашедшого»: «Записки...антинація «І нація – це теж я. А якщо в цій нації є антинація, то прошу не плутати» (с. 161); викінчений (у значенні втомлений – семантичний зсув від закінчений, досконалий). «Аж ось коли я втомився – коли став безробітним. Приходжу додому викінчений» (с. 147); випоминати «А хто б йому випоминав, якби він не перся у президенти?» (с. 347); всеприсутність «Ця всеприсутність політиків у нашому житті, це жахливо» – (с. 221); гопакедія, ірон. «До пам'ятника прошкує урядова делегація на чолі з президентом. Попереду, за ритуалом, гопакедія в шароварах, у віночках і плахах, несе кошики з квітами» (с. 92); давньоколишній «А в нас тут свої імпрези. Міняли літеру в державному Гімні, що Україна на одну букву менше вмерла. Відновлювали давньоколишні норми правопису...» (с. 274), підірваний («Ти якийсь підірваний на проблеми» (с. 215); поведений («Якась поведена дівка неврастенічно палила...» (с. 170); розгуляй («На екранах суцільний московський розгуляй» (с. 61); «темники» «Пресу облягли «темники». У самому слові є щось темне, ніби це не від тем, а від темнощів, темноти» (с. 360).

Фразеологічні інновації. Не менш продуктивним полем для оновлення мови в масмедіа, у наукових і художніх текстах – крім лексики – є фразеологія. Суспільство десятками років жило в системі комуністичних гасел, закликів, крилатих фраз. І от в атмосфері тотальної критики минулого пішла стихійна ідейно-політична «зачистка» цього фразеологічного поля. Наприклад, у ході Євромайдану 2013–2014 рр. з'явилися крилаті словосполучення: український Євромайдан, барикади свободи, Революція гідності, Небесна сотня.

Дериваційні інновації. Потужним стилістичним рушієм розвитку української мови є морфологічні засоби. У процесах неологізації дослідники відзначають розширення дериваційних способів (тобто творення похідних слів від терміна-основи) з концентрацією на найпродуктивніших українських словотвірних моделях, з реанімацією знищених форм у радянські часи. Нові слова виникають від незвичних чи малопоширених поєднань морфологічних форм із базовим словом (основою), але на основі норм літературної мови. Масове користування дериваційними можливостями виявляє себе й у живому мовленні та публічних виступах.

1. Префіксальний спосіб. Додавання префіксів до існуючих слів для надання їм нового відтінку значення.

- Де-: декомунізація, дерусифікація, деокупація (актуалізація через воєнно-політичні події).
- А-: аполітичність, алогічність (класичні, але з новими контекстами вживання).
- Пост-: постправа, постмайданний, постковідний.
- Над- / Гіпер-: надзусилля, гіперлокальний.

2. Суфіксальний спосіб. Найбільш продуктивний спосіб, особливо у сфері фемінітивів та розмовного мовлення.

- Фемінітиви (суфікси -к-, -ин-, -иц-, -ес-): редакторка, філологиня, мисткиня, поетка.
- Опредметнення дій (-нн-): оцифрування, заживлення, озвучення.
- Емоційне забарвлення: світлина (відродження застарілого через словотвір), бавовнятко (міфологізація воєнних термінів).

3. Суфіксально-префіксальний (конфіксальний) спосіб

- О- ... -ити: олюднити, оприявити.
- Без- ... -я: безвіз (утворено від «безвізовий режим» шляхом усічення та додавання префікса).

4. Словоскладання та зрощення (композиції). Поєднання двох і більше основ.

- Тематика медіа: медіаграмотність, сторителінг (транслітерація, що стає основою для творення).
- Воєнна та політична лексика: крилаті (ракети), далекобійність, людиноцентризм.

5. Абревіація та усічення

- ЗСУшник, ТРОшник (перехід абревіатури в іменник за допомогою суфікса).
- Дія (як назва застосунку – акронім від «Держава і я»).

Новотвори від імен і прізвищ знакових політичних постатей, назв партій. Цей спосіб допомагає типізувати явища суспільного життя. Активізується в періоди інтенсивних політичних кампаній, зокрема, виборчих. Тоді в хід ідуть новотвори від прізвищ і назв партій – частіше з негативною конотацією: «чільний ющенківець», «намети януковичівців», декучмізація, кучмовоз, кучмократія, кучмономіка, порохоботи.

Активізація творення назв ознак та станів (творення абстрактних понять). Вона теж потрібна для узагальнень у нашому мисленні і для творення нових понять на базі конкретних слів. Пов'язана з інтелектуалізацією мовлення та потребою називати нові суспільні явища, психологічні стани або наукові концепції: перереформатування, перезавантаження (суспільства/влади), зцілення, вигорання (професійне).

Фемінативи. Їхнє творення помітно активізувалося, вони виділилися в окрему систему іменникових лексем. Дослідники пов'язують це явище з активною позицією жінок в українському суспільстві. Тут особливо активізувалося словотворення з відомим і раніше суфіксом *ин'(а)* (бояриня, княгиня): героїня, господиня і більш сучасні приклади: викладачка, журналістка, директорка, педагогиня, олігархиня, політологиня, фахівчиня, філологиня, філософиня, шефиня і навіть членкиня (за матеріалами інтернетних джерел).

2. Визначте правильність уживання сполучних засобів у поданих реченнях. Відредагуйте логічно неправильні конструкції.

1. Хоча учнів у школах області стало менше, дефіциту педагогів на Черкащині немає. 2. Цьогорічні модні тенденції безперечно найбільш акцентують на природних відтінках і гамах. Отож не дивно, що особливо актуальним цієї осені буде мереживо, яке асоціюється передусім із тонкими нитками бабиного літа. 3. Звичайно можна чекати на свого красеня-принца, але білих коней зараз небагато, тому й коханий може трохи забаритися чи взагалі збитися зі шляху. 4. Якщо деякі люди отруюються через незнання і неосвіченість серед грибних видів, то коли підприємства вирощують неякісні продукти, слід задуматися про їх вживання взагалі. 5. Хоча їй ще немає тридцяти років, Ольга була вже двічі одружена та розлучена. 6. Алло! Вас слухають... Щоправда, спеціалісти телефону довіри не лише слухають, а й чують. 7. Зеленолисті дерева, що щойно розпустились, і буяють пишнотою, та радістю.

3. Знайдіть логічні помилки й неточності, допущені в запропонованих фрагментах журналістських матеріалів. Установіть, які закони логіки порушено.

1. *У чому ж феномен чату?. Феномену немає... Звичайно, проблема чатоманії нині стоїть дуже гостро, в усьому світі чатерів більше й більше.* 2. *Невеличка зала обставлена, як стара українська хата. На – диванах кольорові килимки. На стінах маски: чоловічі – із солом'яними вусами, жіночі – з косами. У кутку акваріум з двома великими черепахами.* 3. *На Яворівщині нам розповідали, як одного разу, коли здійнявся вихор, багаторічне гніздо, що важило близько тонни, впало на літнього чоловіка і вбило його.* 4. *Так чи інакше, але печінка зашлакована у всіх. Адже мало хто може похвалитись наявністю лише натуральних продуктів у раціоні.* 5. *У періодичних нападах турботи про своє здоров'я ми починаємо виснажувати власне тіло різноманітними катуваннями. Але навіть серед них чистка організму посідає особливе місце.* 6. *У наш час журналістів дуже легко купити. Деякі не витримують економічної «стабільності», що склалася протягом останніх років у країні. Відповідно, журналіст пише замовні статті, а згодом може вже відповідати перед судом, як порушник українського законодавства, бо виходить матеріал без оціночних суджень – правда там чи ні.* 7. *На наступному тижні планується обговорення бюджету міста. Самим головним питанням являється розподіл коштів на освіту. Міська влада рахує, що не дивлячись на кризу, ми маємо самий кращий показник по області, що змушує нас рухатися вперед.* 8. *Співробітники поліції прийняли міри по затриманню злочинця, який на протязі двох годин скривався в закинутій будівлі. Дане правопорушення нанесло великий ущерб місцевій громаді. В даний момент ведуться слідчі дії згідно чинного законодавства.*

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. /за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Априорі, 2023. 304 с.
2. Баган М. П. Редагування тексту : посібник для самостійної роботи студентів. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2022. 49 с.
3. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. ... канд. філол. наук. Київ : Нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2003. 20 с.

4. Герман В. Типологія помилок: методичні рекомендації для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 77 с.
5. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.
6. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів : ПАІС, 2000. 323 с.
7. Караванський С. Секрети української мови Київ : УКСП «Кобза», 1994. 152 с.
8. Куляс П. П. Система – проти автоматизму суржику: редакторський погляд : навчальний посібник Київ : ІВО АПН України. Кіровоград : Ярослав, 2009. 180 с.
9. Куляс П. П. Словник найпоширеніших помилок у ЗМІ з варіантами їх виправлення : посібник для майбутнього редактора. Київ : Ун-т «Україна», 2006. 193 с.
10. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 463 с.
11. Мариненко І. Мовна підготовка з редагування : навчальний посібник-практикум. Київ, 2022. 121 с.
12. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма : навч. посібник. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2018. 440 с.
13. Мінчак Г. Б. Типологія лексико-семантичних анормативів (на матеріалі української публіцистики). Україна і світ : діалог мов і культур : Матеріали науково-практичної конференції. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. С. 207–209.
14. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. Вид. 3-тє, допов. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 331 с.

ПОМИЛКИ, ЗУМОВЛЕНІ СИТУАЦІЄЮ БІЛІНГВІЗМУ

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- сутність білінгвізму та диглосії (білінгвізм – володіння двома мовами на рівні носія; може бути рівноцінним (балансованим) або домінантним; диглосія – ситуація, коли одну мову/різновид використовують в офіційній галузі, а іншу – у побуті; характерна чітка розмежованість функцій; в українському контексті диглосія тривалий час виявлялася в перевазі російської мови в офіційних сферах і водночас збереженні української в домашньому спілкуванні);
- зв'язок білінгвізму й диглосії з появою мовленнєвих помилок (змішування граматичних форм, синтаксичних моделей, лексичних одиниць; несвідоме калькування з іншої мови; проблеми з дотриманням літературної норми);
- проблеми суржику (суржик – змішування мовних елементів, позбавлена стабільних граматичних норм).

Студенти мають уміти:

- визначати суржикові помилки;
- редагувати тексти;
- аналізувати тексти з інформаційних ресурсів, новин, дописів із мовними помилками.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Запитання для обговорення на занятті:

1. Спираючись на текст статті, поясніть, чому білінгвізм в Україні часто має асиметричний характер. Які загрози для державної мови виокремлює автор? (С. Соколова Білінгвізм в Україні і проблеми національної ідентичності (2022 р.) <https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/article/balcania-et-slavia/2022/1/art-10.30687-BES-2785-3187-2022-01-003.pdf>).
2. Як мовна нестійкість білінгва впливає на чистоту його мовлення?
3. У яких функційних стилях інтерференційні помилки є найбільш критичними, а де вони можуть бути використані свідомо?
4. Прокоментуйте слова Бориса Антоненка-Давидовича

«Недобре, – зазначав письменник, – коли людина, не знаючи гаразд української чи російської мови або тої й тої, плутає обидві ці мови, перемішує їхні слова, відмінює слова однієї мови за граматичними вимогами другої, бере якийсь притаманний саме цій мові вислів і живосилом тягне його в іншу мову, оминаючи традиції класичної літератури й живу народну мову. Так створюється мовний покруч чи, як кажуть у нас, на Україні, суржик» (Б. Антоненко-Давидович «Як ми говоримо»).

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Перегляньте відео «Суржик: найчастіші помилки | Як говорити без суржику | Як говорити красиво»
<https://www.youtube.com/watch?v=A12In0MORJg/> Як позбутися суржику? https://www.youtube.com/watch?v=Ib_yGY04otw
2. Запишіть, яких помилок треба запобігати?
3. Відредагуйте

Неправильно

Занімається (у вузі)

Необоснований

Первоначальний

Переписка

Постепенно

Жарити

Придавати значення

Продовжуватись

Розположений

Слідуючий

Дразнити

Товпа

Не дивлячись на..

Научний

Неоднократно

Перепльот (книги)

З тих пір
Покупка (дія)
Приймати участь
Приносити користь
Примірний
В розгарі
Впрочім
Понимати
Постільки, поскільки
Представляти собою
Співпадати

4. Чому ж в окремих літературних творах є суржик? На думку мовознавців і літературознавців, ним можна послуговуватися, але тільки як засобом передавання характерної ознаки певного героя. Так, у своїх творах І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, М. Старицький, Остап Вишня, С. Олійник використовували суржик як засіб гумору й сатири.

У сучасних українських письменників суржик функціює для передавання типового мовлення окремих персонажів у певних ситуаціях (твори Богдана Жолдака, Ірени Карпи, Леся Подерев'янського). Наведіть приклади такого суржику.

5. Ознайомтеся з матеріалом про культуру вживання фразеологізмів. Оберіть по 3 приклади з кожного видання, вважаючи, що в перекладі цих фразеологізмів ми найчастіше припускаємося помилок.

Фразеологізми – це загальноприйняте поєднання низки слів із глибоким змістом, які окремо не мають особливого значення. Простіше, фразеологізм – це народна фраза, яка прижилась у побуті людей і фольклорно пояснює ту чи ту подію, явище, дію. Фразеологізми за роки формування української культурної спадщини стали його невіддільною частиною, що відображає народну мудрість та багатство досвіду. Коли потрібно образно висловитися про певну ситуацію, стан чи взаємини, люди влучно застосовують ці словосполучення. Проте іноді не так легко здогадатися що означає фразеологізм.

Фразеологізми, окрім поповнення словникового запасу, є джерелом веселих та цікавих асоціацій, завдяки яким повсякденні розмови стають більш художніми та витонченими. Вони наділяють українську мову експресивністю та колоритом.

Нині наявна проблема безграмотного використання фразеологізмів. Фразеологізми яскраво відображають національну специфіку мови, а їхні значення не є сумою значень складників. І під час перекладу це треба обов'язково враховувати. Особливо це стосується фразеологізмів народного походження. У них зібрано багатотисячолітній життєвий досвід не одного покоління. Тут відображено образне бачення явищ природи, суспільного та особистого життя, звичаїв, психології, історії. Тому їх не слід перекладати буквально, а добирати смисловий аналог. Буквальний переклад руйнує або дуже спотворює значення фразеологізму. Водночас повністю втрачається та глибока народна геніальність, мудрість та образність, що лежать в основі творення фольклорних фразеологічних одиниць кожної національної мови.

Для уникнення згаданих негараздів пропонуємо словничок фразеологічних одиниць:

а мудрий їсть собі та їсть; а кіт ковбаску наминає, неначе й не до нього річ

улюбленець долі

так на так

оженили (одружили) мене не спитавши

чисто – голки не підточили; гладесенько-рівнесенько

без труда нема плода; не терши, не м'явши, не їсти калача; щоб рибу їсти, треба в воду лізти; печені голуби не летять до губи

ятрити рану (душу, серце)

давати (дати) собі найкращу раду; обрати найкращу долю (найліпший шлях)

меткий (гострий, швидкий) на язик (на мову); спритний на слові

болюче (дошкульне, вразливе) місце

велике цабе; велика цяця (птиця)

або (чи, хоч) пан, або (чи, хоч) пропав

видно пана по халявах; пізнати ворону по пір'ю; орлиний клекіт здалека (з-під хмар) чути

знищити в зародку (в корені)

губа не з лопуцька; хоч дурний, так хитрий

бути насторожі

життя буяє (вирує, клекотить, клеоче, б'є через край)

мудрий по шкоді

не варта справа заходу; шкода заходу (праці); шкода й свічку світити ходити манівцями

як гукнеш, так і відгукнеться; який голос, такий і відголос; як зовуть, так і озивається; як сірка годують, так він і гавкає

*про вовка помовка (промовка), а вовк (і) тут (а вовк у хату, а вовк і в хату); про вовка річ, а він навстріч
маленьке, та важеньке; маленька штучка червінчик, а ціна велика
на любов і смак товариш не всяк; кожен івась має свій лас
необтяжлива робота
на милування нема силування; силою не будеш милою; силою колодязь
копати – води не пити
казав пан кожух дам, та й слово його тепле; казав (казала), та не
зав'язав (зав'язала), ждали, ждали, та й жданки (жданики) розгубили
(поїли); надіявся дід на обід, та без вечері ліг спати
перший-ліпший
ускочити в халепу
раз, та гаразд
на те він і кравець, щоб подертий жупан носити
шлях не гуляє; святе місце порожнє не буде, коли і попа біс візьме
бита голова; битий жак
муки (докори, докір) совісті (сумління)
як виметено; хоч котись (покотись); нічогісінько немає (нема)
що далі, то гірше (то важче)
(за матеріалами інтернетної статті «Мовний непотріб: А васька слухає та їсть»
<https://uain.press/blogs/65535-65535>).*

Уникненню паремійних (паремії – прислів'я, приказки) покручів допомагають словники, зокрема «Російсько-український словник сталих виразів» (1959 р.), який уклали поет І. Вирган і мовознавець М. Пилинська. Словник містить російські варіації фразеологізмів, типові синтаксичні сполуки та їхні унормовані відповідники українською й допомагає відшукати правильну форму слововживання. Словник містить російські фразеологізми, типові синтаксичні сполуки і їхні українські відповідники. Сталі звороти проілюстровані прикладами. Цінність словника істотно зросла у зв'язку з якісно новим етапом утвердження української мови в усіх галузях суспільного життя.

Пропонуємо одну зі сторінок словника (до одного російського фразеологізму, який тут оминаємо, подано кілька варіантів українською мовою):

1. Сердилась баба на діда, а дід того не відав. 2. Сердилась баба на торг, а торг того й не чув.

1. Колись і на нас сонечко гляне 2. Буде й на нашому тижні свято. 3. Діждусь і я тієї години, коли будуть по шагу дині.

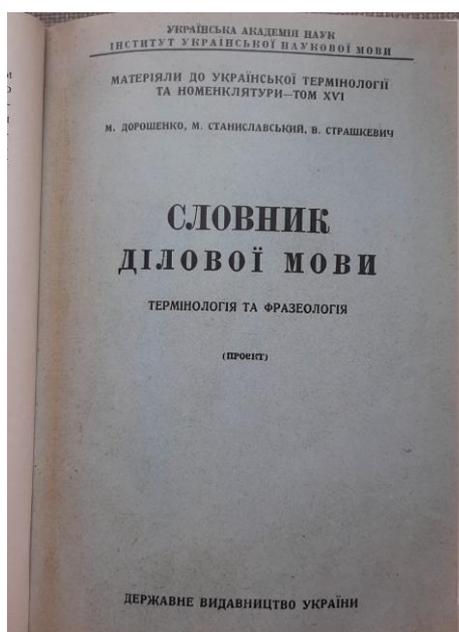
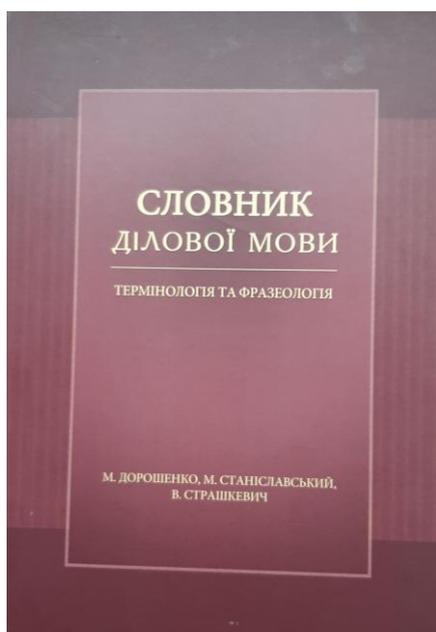
1. Жарт місце має. 2. Добре діло утіха, коли ділу не поміха. 3. На все свій час. 4. Коли почав орати, то в сопілку не грати.

1. Шукай вітру в полі. 2. Ні слуху, ні духу. 3. Удень з каганцем не знайдеш.

1. Одвага мед п'є або сльози лє. 2. Думка п'є воду, а відвага мед.

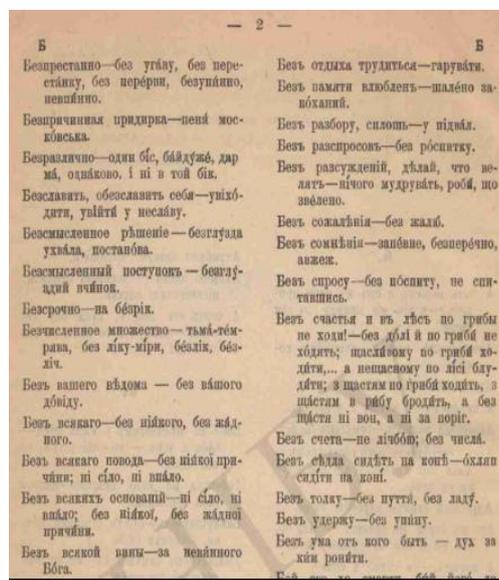
Рання спроба унормування фразеології – «Російсько-український фразеологічний словник» В. Підмогильного, Є. Плужника (1928 р.) «Маючи за основне своє завдання подати в оглядній формі той матеріал, що українська мова вже має, щоб тим полегшити даліше розроблення й уніфікацію української ділової фразеології...» (за матеріалом інтернетного видання <https://surl.li/xragcq>). Сучасна людина, яка прагне вдосконалити своє мовлення, особливо та, яка першою мовою спілкування мала російську, може послуговуватися цим словником, що не втратив актуальності й сьогодні.

Ще одна цікава мовознавча розвідка – словник «Словник ділової мови: термінологія та фразеологія» (репринт з видання 1930 року) – репрезентант словникарства періоду українізації. Опертям лексикографічної праці є правопис 1928 року – перший загальноукраїнський правопис, що вніормував написання власне українських та запозичених слів із максимальним наближення до живої розмовної мови. На сучасному етапі мовного розвитку спостерігаємо часткове повернення норм 1928 року до чинної редакції правопису 2019 року. Багаторічна русифікаційна політика радянської влади спричинила зміни, що тепер сприймають як нормативні.

Необхідність дослідження автентичних мовних норм задля ствердження їхньої спроможності забезпечити всі царини життя суспільства, від побутового спілкування до офіційно-ділової комунікації, є запорукою розбудови культури наукової й літературної мови як історичного явища. Глибинний аналіз репресованих особливостей сприяє розвитку мовної практики, яка б ґрунтувалася на внутрішніх законах української мови, а не на тих, що є наслідками асимілятивних впливів.

Ще одна цікава фразеологічна розвідка – словник «Московсько-українська фразеологія» Віктора Дубровського, вона є одним із перших фразеологічних словників української мови. Словник містить приблизно 54000 відповідних одиниць українською, що майже вдвічі перевищує мову перекладу.

6. Користуючись словником фразеологізмів української мови, посніть значення поданих словосполук. Складіть допис для соцмережі на вільну тему, увівши щонайменше десять фразеологічних одиниць.

Альма-матер, альфа й омега, як в аптеці, даруйте на слові, з дня на день, золота доба, не довго думаючи, западати в голову, закидати камінням, порожній звук, здаватися на слово, не йде на думку, під знаком запитання, з'явиться на горизонті, п'яте колесо до воза, на кореню, ані кроку, от тобі й маєш, мати на думці, мати рацію, мати руку, красне письменство, на першому плані, святая святих, золотий фонд, єдиним фронтом, далеко ходити, походжати гоголем.

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. /за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Априорі, 2023. 304 с.
2. Баган М. П. Редагування тексту: посібник для самостійної роботи студентів. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2022. 49 с.
3. Береза Т. Немоскалька: словник. Львів : Априорі, 2024. 264 с.
4. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. ... канд. філол. наук. Київ : Нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2003. 20 с.
5. Герман В. Типологія помилок: методичні рекомендації для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 77 с.
6. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
7. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Твори, 2018. 448 с.
8. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.
9. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів : ПАІС, 2000. 323 с.
10. Караванський С. Пошук українського слова Київ : Академія, 2001. 239 с.
11. Куляс П. П. Типологія помилок у корекційних таблицях : навчальний посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 168 с.
12. Мариненко І. Мовна підготовка з редагування : навчальний посібник-практикум. Київ, 2022. 121 с.
13. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма : навч. посібник. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2018. 440 с.
14. Мінчак Г. Б. Типологія лексико-семантичних анормативів (на матеріалі української публіцистики). Україна і світ : діалог мов і культур : Матеріали науково-практичної конференції. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. С. 207–209.
15. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. Вид. 3-тє, допов. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 331 с.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

ВАРІАНТ 1

1. Проаналізуйте поданий фрагмент тексту.

- Випишіть слова, що належать до лексики неосновного фонду (неологізми, професіоналізми, терміни або застарілі слова).
- Визначте, які з них ужито доречно, а які є «редакторським браком» (надмірним захопленням термінологією або невдалим авторським новотвором).
- Відредагуйте текст, дотримуючись принципу стилістичної доцільності.

У межах поточної парадигми диджиталізації ми спостерігаємо експоненціальний ріст когнітивного дисонансу серед юзерів. Наш стартап-проект орієнтований на людяноцентризм, проте надмірне хейтерство в коментарях заважає реалізації дедлайнів. Це оприявнює потребу в нових медіа навичках.

2. Актуальну інформацію, яка зображена візуально, передайте словами.

3. Відредагуйте.

1. Ти вийдеш на цій остановці а ми на слідуючій. 2. Читаючи Шевченка мене охоплює співчуття до селян кріпаків. 3. Він був прийнятий на роботу згідно наказу по університету. 4. Я попросив видати мені справку про сплату трьох гринен нащот користування фондами бібліотеки. 5. На основі положення про проживання в гуртожитку право проживати мають ті студенти котрі не мають жилого помешкання в даному місці.

- 4. Творче моделювання.** Оберіть одну поширену помилку, зумовлену білінгвізмом (наприклад, уживання «на протязі» замість «протягом»). Створіть концепцію візуальної картки (для соцмереж), яка б у стилі «до/після» або через метафору пояснювала різницю між помилкою та нормою. Придумайте влучний слоган, який апелює до національної ідентичности.

ВАРІАНТ 2

- 1. Перед вами текст, перенасичений англійськими та професійним сленгом. Проведіть «лексичну ревізію»:** замініть запозичення питомими українськими відповідниками або синонімами, які нещодавно повернулися до активного вжитку (наприклад: *дедлайн – реченець, фініш – край, кейс – випадок/приклад*). Обґрунтуйте, як зміна лексичного складу вплинула на стилістичне забарвлення тексту.

Наш воркшоп був спрямований на модернізацію скілів у сфері комунікацій. Кожен мембер команди отримав фідбек та презентував свій кейс. Це був справжній челендж для всіх.

- 2. Актуальну інформацію, яка зображена візуально, передайте словами.**

- 3. Відредагуйте.**

1. Готуючись до виступу йому спало на думку переглянути минулорічні записи. 2. Цей наказ категоричніше попереднього. 3. Два студента нашого університету по своєму бажанню відвідали виставку продаж радіо-апаратури. 4. Ваша пропозиція я рахую є самою кращою. 5. Відвідуючи заклад ми знайомились з режимом його роботи.

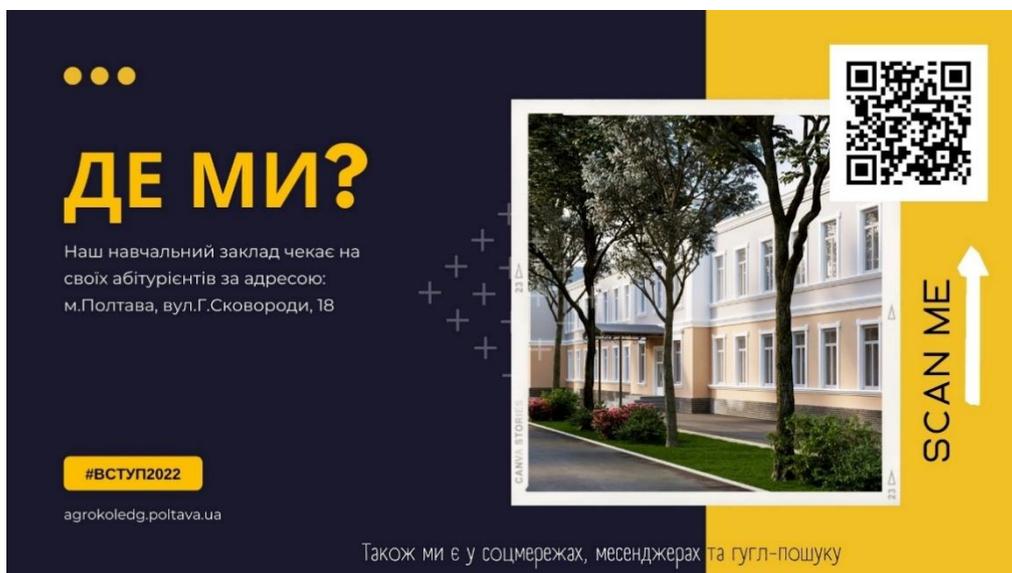
4. **Творче моделювання.** Оберіть одну поширену помилку, зумовлену білінгвізмом (наприклад, уживання «на протязі» замість «протягом»). Створіть концепцію візуальної картки (для соцмереж), яка б у стилі «до/після» або через метафору пояснювала різницю між помилкою та нормою. Придумайте влучний слоган, який апелює до національної ідентичности.

ВАРІАНТ 3

1. **Сучасний медійний простір часто страждає від надмірного вживання англійзмів, що робить мовлення штучним і малозрозумілим для широкого загалу. Замініть запозичення словами, що нещодавно повернулися до активного вжитку.**

Ми підготували новий контент для нашого профілю, щоб збільшити енгейджмент аудиторії. Наш спікер під час стріму озвучив головні інсайти щодо розвитку ринку. Це був крутий експірієнс, який допоможе нам уникнути факанів у майбутньому.

2. **Актуальну інформацію, яка зображена візуально, передайте словами.**

3. **Відредагуйте.**

1. Наряду провів досвідчена декан факультету Семенчик Ніна Вікторівна. 2. Прибувши до Львова екскурсантами було відвідано багато цікавих міст. 3. Диву даєшся що ми працювали цілий травень місяць вхолосту. 4. В кінці кінців ми вас чекали до двох годин. 5. Зниклі предмети домашнього обіходу належали приїжджаючій на канікули моїй сестрі Клаві.

4. **Творче моделювання.** Оберіть одну поширену помилку, зумовлену білінгвізмом (наприклад, уживання «на протязі» замість «протягом»). Створіть концепцію візуальної картки (для соцмереж), яка б у стилі «до/після» або через метафору пояснювала різницю між помилкою та нормою. Придумайте влучний слоган, який апелює до національної ідентичности.

ВАРІАНТ 4

1. Проаналізуйте поданий фрагмент тексту.

- Випишіть слова, що належать до лексики неосновного фонду (архаїзми, історизми, терміни, професіоналізми).
- Визначте, які з них ужито доречно, а які є «редакторським браком» (недоречне використання застарілих слів у сучасному контексті або термінологічне перевантаження).
- Відредагуйте текст, зробивши його зрозумілим та стилістично однорідним (офіційно-діловий або публіцистичний стиль).

Нинішньої днини наше підприємство презентує нову стратегію превенції правопорушень. Упосліджені верстви населення отримують правову допомогу через спеціальні хаби. Ми маємо намір пролонгувати цей проєкт, аби запобігти деградації правової культури. Сподіваємося, що цей часотис реформ знайде відгук у серцях громадян, адже ми працюємо заради загального благоустрою та легітимності.

2. Актуальну інформацію, яка зображена візуально, передайте словами.

3. Відредагуйте.

1. Пане Петро запрошуємо вас прийняти участь у виступі на конференції. 2. Самою крупнішою рибою в наших водоймах був сом. 3. Змагаючись між собою не вистачало часу на дрібні суперечки. 4. На конференції виступила лікарка Андрієнко А. А. 5. Пристрасті навколо виборів накаляються.

4. Творче моделювання. Оберіть одну поширену помилку, зумовлену білінгвізмом (наприклад, уживання «на протязі» замість «протягом»). Створіть концепцію візуальної картки (для соцмереж), яка б у стилі «до/після» або через метафору пояснювала різницю між помилкою та нормою. Придумайте влучний слоган, який апелює до національної ідентичності.

Модуль 2.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ТИПІВ ПОМИЛОК

РЕДАГУВАННЯ ТЕКСТІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМ ПОСТУЛАТІВ РЕДАГУВАННЯ

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- сутність поняття «помилка»;
- визначення мовної помилки як відхилення від мовної норми;
- визначення логічної помилки як порушення законів і правил логіки;
- розмежування суміжних понять: обмовка, описка, неточність, огріх, огріх мовлення;
- причини появи помилок у різних видах людської діяльності (мовленнєвій, розумовій): когнітивні (неуважність, втома, брак знань), психологічні (емоційний стан), лінгвістичні (інтерференція), соціолінгвістичні;
- загальну класифікацію помилок за принципами редагування: інформаційні помилки – пов'язані з передаванням чи сприйманням інформації, модальні й фактичні помилки – *модальні* пов'язані з неправильним уживанням модальних слів (*можливо, необхідно, імовірно*), *фактичні* – перекручення фактів, неправдиві дані, темпоральні, локальні й ситуативні помилки – *темпоральні* пов'язані з часом (невідповідність часу подій), *локальні* – пов'язані з місцем, *ситуативні* – невідповідність мовлення конкретній ситуації, контексту, *семіотичні* – пов'язані з неправильним уживанням знаків, символів, термінів, їхнім неадекватним тлумаченням, *тезаурусні* – пов'язані з недостатнім або неправильним використанням знань, які зберігаються в «тезаурусі» (словниковий запас) мовця/автора, *сприйняттєві* – виникають на етапі сприйняття інформації (неправильне декодування повідомлення), *атенційні* – спричинені неуважністю (відсутністю або низькою якістю уваги), *копіювальні* (спотворення) – виникають під час копіювання, переписування,

цитування (пропуски, заміни літер/слів), *нормативні* – відхилення від мовних норм (ортографійних, пунктуаційних, лексичних, граматичних, стилістичних, ортоепійних).

- основні закони логіки та їх порушення: *закон тотожності* – кожна думка в процесі міркування повинна бути тотожна самій собі (тобто, предмет думки не повинен змінюватися), *порушення* – підміна понять, ототожнення неспівмірних понять, *амфіболія* (двозначність); *порушення* – логічна суперечність у тексті, алогізм, парадокс (ненавмисний), *закон виключеного третього* – з двох суперечливих суджень (А або не-А) про один і той же предмет, узятих в один і той же час і в одному й тому ж відношенні, одне є істинним, а інше – хибним, а третього не дано, *закон суперечності* (*несуперечності*) – два судження, у яких про один і той самий предмет в один і той самий час і в одному і тому самому відношенні стверджується щось протилежне, не можуть бути одночасно істинними, принаймні одне з них – хибне, *закон достатньої підстави* – будь-яка думка може вважатися істинною лише тоді, коли вона обґрунтована іншими, істинними положеннями, *порушення* – недостатнє обґрунтування, необґрунтований висновок, «тому що так».

Студенти мають уміти:

- знаходити мовні та логічні помилки в інформаційних джерелах (Інтернет, ЗМІ, оголошення тощо);
- класифікувати виявлені помилки за їхнім типом (інформаційні, нормативні, логічні тощо);
- пояснювати причини виникнення цих помилок;
- редагувати тексти, усуваючи логічні помилки та двозначність.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Запитання для обговорення на занятті:

- Розкрийте сутність поняття «помилка». У чому полягає відмінність між мовною та логічною помилками?
- Як ви розмежуєте такі суміжні поняття, як «обмовка», «описка», «неточність» та «огріх мовлення»? Наведіть приклади.
- Які причини появи помилок у різних видах людської діяльності, зокрема в мовленнєвій та розумовій?

- Наведіть приклади когнітивних, психологічних, лінгвістичних та соціолінгвістичних причин виникнення помилок. Як вони впливають на якість мовлення та мислення?
- Схарактеризуйте загальну класифікацію помилок за принципами редагування:
 - Що таке інформаційні помилки? Як вони пов'язані з передаванням та сприйманням інформації?
 - У чому полягає різниця між модальними та фактичними помилками? Наведіть приклади.
 - Які особливості мають темпоральні, локальні та ситуативні помилки?
 - Що таке семіотичні помилки та як вони виникають?
 - Поясніть сутність тезаурусних помилок. Як вони пов'язані з «тезаурусом» мовця/автора?
 - Чим спричинені сприйняттєві та атенційні помилки?
 - Які помилки належать до копіювальних (спотворень)?
 - Дайте визначення нормативних помилок. Наведіть приклади відхилень від різних мовних норм (орфографічних, пунктуаційних, лексичних, граматичних, стилістичних, ортоепійних).
- **Сформулюйте основні закони логіки.**
 - **Закон тотожності:** У чому його суть? Які наслідки має його порушення (підміна понять, ототожнення неспівмірних понять, амфіболія)?
 - **Закон суперечності (несуперечності).** Поясніть цей закон. Які логічні помилки (алогізм, парадокс) є наслідком його порушення?
 - **Закон виключеного третього.** Схарактеризуйте його. Наведіть приклад порушення цього закону.
 - **Закон достатньої підстави.** Яка його роль у формуванні обґрунтованих висновків? Які логічні помилки виникають за умови його недотримання (недостатнє обґрунтування, необґрунтований висновок)?

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Знайдіть і прокоментуйте логічні помилки. Відредагуйте речення, усуваючи двозначність.

1. Денні поклав руку йому на спину і крізь тонку футболку відчув, яка вона м'яка і тепла. 2. Він волів би застосувати тут свій аркан, але листя, що оточувало звіра, заважало йому пустити його в хід. 3. Коли вони наблизилися, Герсен вдавав, що не помітив їх появи, але всі його органи почуттів напружилися до такої міри, що жоден їх рух не міг залишитися непоміченим. 4. Перша машина встала біля узбіччя. Роджер зупинився впритул до неї. 5. Данфорд постукав черевиком об бруківку і заплющив очі, сподіваючись, що це змусить їх повернутися з небес на землю. 6. Дженіфер пройшла в скромно обставлену кімнату. Конні, обкладена подушками, сиділа у великому кріслі. Вона була шокована її молодістю. 7. Серце її під мереживним корсетом сильно билось, їй хотілося швидше скинути і його. 8. У нашому магазині ви можете знайти все, що потрібно для дітей: одяг, іграшки та харчування, яке зроблено з любов'ю. 9. Запрошуємо всіх на концерт, який відбудеться в парку з живою музикою. 10 Мер обговорив проблеми міста з жителями, які його давно турбували (із інтернетних джерел).

2. Проаналізуйте текст за допомогою методу зіставлення фактів і з'ясуйте, чи наявний алогізм між фактами. Відредагуйте тексти, усуваючи алогізми.

Прогресивні зміни в освіті

Наш регіональний університет активно впроваджує європейські стандарти освіти. Відтепер усі лекції та семінари проходять виключно онлайн, що дозволяє студентам здобувати знання, не покидаючи своїх домівок. Ця ініціатива спрямована на підвищення доступності освіти та її індивідуалізацію. Для забезпечення максимальної якості навчального процесу студенти тепер можуть працювати у власному темпі, використовуючи лише матеріали,

завантажені на платформу, та проходячи автоматизовані тести. Завдяки цій новій системі, університет зміг скоротити штат викладачів на 30%, що оптимізувало бюджет (згенеровано ШІ).

Турбота про здоров'я працівників

Керівництво нашого заводу завжди дбало про здоров'я своїх робітників. Саме тому ми закупили сучасні тренажери для фітнес-залу на території підприємства, а також обладнали кімнату психологічного розвантаження, де кожен може відпочити під час перерви. Ці ініціативи покликані покращити самопочуття персоналу та підвищити їхню продуктивність. Варто зазначити, що тривалість робочого дня на заводі нещодавно була збільшена на дві години, а перерви скорочені до мінімуму, щоб забезпечити виконання виробничих планів у стислі терміни (згенеровано ШІ).

Успіх інноваційного продукту

Ми раді повідомити про вихід на ринок нашого нового революційного продукту – смартфона «Екстра-Клас». Це пристрій нового покоління, оснащений унікальним процесором, який забезпечує неймовірну швидкість обробки даних та штучний інтелект, що самостійно адаптується до потреб користувача. «Екстра-Клас» покликаний спростити повсякденне життя та відкрити нові можливості для спілкування. З огляду на його неперевершені характеристики, ми вирішили зробити його доступним для широкого кола споживачів, встановивши ціну, що вдвічі перевищує вартість аналогічних флагманських моделей конкурентів (згенеровано ШІ).

Відкритий діалог із суспільством

Наша політична партія завжди виступає за відкритий діалог із суспільством та повну прозорість у своїй діяльності. Ми регулярно проводимо зустрічі з виборцями, активно спілкуємося в соціальних мережах та відповідаємо на всі запитання громадян. Це є запорукою довіри та ефективної співпраці. Водночас, ми вважаємо неприпустимим обговорення внутрішніх рішень партії за межами вузького кола керівництва, а інформація про джерела фінансування нашої діяльності є конфіденційною і не підлягає розголошенню, оскільки це може зашкодити стратегічним інтересам партії (згенеровано ШІ).

3. З'ясуйте, чи порушують закон тотожності, коли вживають такі поняття:

«письменник» і «прозаїк»; «перша столиця України» і «столиця Київської Русі»; «газета» і «тижневик», «комп'ютер» і «ноутбук», «закон» і «законопроект», «демократія» і «вседозволеність».

4. З'ясуйте, у яких прикладах порушено закон достатньої підстави.

Я ходив на заняття, тому маю право на позитивну оцінку. Я готувався до іспиту, тому маю право на позитивну оцінку. Я правильно відповів на усі завдання екзаменаційного білета, тому маю право на позитивну оцінку. Усі студенти нашої групи використовують смартфони, тому вони всі добре навчаються. Він багатий, тому він щасливий. Наш товар найдешевший на ринку, тому він найякісніший. Цей студент носить окуляри, тому він дуже розумний. Ми встановили камери відеоспостереження, тому рівень злочинності в місті обов'язково знизиться (з інтернетних джерел).

5. Визначте, який закон логіки порушено в поданих словосполученнях і реченнях.

Майже безкоштовні послуги. Власник без майна. Пацієнт майже здоровий, тому мусить іти на роботу.

6. Установіть, чи порушено основні закони логіки в поданих твердженнях.

Хлопчик підібрав під себе ноги і лежав неушкодженим з розбитою головою. Незважаючи на свою молодість він завоював великий авторитет, як спеціаліст і хороша людина. Сонце, повітря і вода – для тіла. А хочеться чогось для душі. І багато чого, особливо для дітей. А в парках міста гойдалок не побачиш, про атракціони і не йдеться. Цей історичний документ є єдиним у своєму роді, що доводить його оригінальність. Він був знайдений у бібліотеці, яка відкрилася лише у ХХ столітті, хоча сам документ датується ХІІ століттям. Наш ресторан славиться свіжістю продуктів: ми закупаємо м'ясо щодня, а отже, заморожене м'ясо, яке ми використовуємо для страв, є найсвіжішим на ринку (із інтернетних джерел).

7. Спираючись на розділ «Неправильно / Правильно» видання «Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити» заг. ред. О. Сербенської, виберіть напрям уживання мовних конструкцій і створіть ситуаційні завдання для правильного слововживання.

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. /за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Апріорі, 2023. 304 с.
2. Береза Т. Немоскалька: словник. Львів : Апріорі, 2024. 264 с.
3. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. ... канд. філол. наук. Київ : Нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2003. 20 с.
4. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
5. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Твори, 2018. 448 с.
6. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.
7. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Львів : ПАІС, 2009. 432 с.
8. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів : ПАІС, 2000. 323 с.
9. Караванський С. Пошук українського слова. Київ: Академія, 2001. 239 с.
10. Караванський С. Секрети української мови. Київ : УКСП «Кобза», 1994. 152 с.
11. Куляс П. П. Система – проти автоматизму суржику: редакторський погляд : навчальний посібник Київ : ІВО АПН України. Кіровоград : Ярослав, 2009. 180 с.
12. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 463 с.
13. Мариненко І. Мовна підготовка з редагування : навчальний посібник-практикум. Київ, 2022. 121 с.
14. Микитюк О. Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2024. 236 с.
15. Мінчак Г. Б. Типологія лексико-семантичних анормативів (на матеріалі української публіцистики). Україна і світ : діалог мов і культур : Матеріали науково-практичної конференції. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. С. 207–209.
16. Сербенська О. Голос і звуки рідної мови. Львів : Апріорі, 2020. 280 с.

ВИЯВЛЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ПОРУШЕНЬ

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- сутність та значення літературної мови;
- поняття «лексична помилка»;
- визначення лексичної помилки як порушення лексичних норм української мови (правил слововживання, словосполучуваності);
- характеристику видів лексичних помилок:
 - тавтологія: необґрунтоване повторення спільнокореневих слів (*забезпечити безпеку, знати знання*)
 - плеоназм: надлишковість слів, уживання слів, що дублюють значення одне одного (*вільна вакансія, головна сутність, тяжкий біль*)
 - порушення лексичної сполучуваності: уживання слова в невластивому для нього контексті, порушення загальноприйнятих зв'язків слів (*здійснити злочин, підняти питання*)
 - уживання ненормативних слів (суржик, росіянізми, жаргонізми, діалектизми без стилістичного виправдання)
 - русизми: *виключення, слідуючий, приймати участь, вірно, співпадати, відноситись*
 - вплив діалектів або жаргону в офіційно-діловому чи науковому стилі
 - уживання слів у невластивому для контексту значенні: неправильний вибір слова, що призводить до смислових спотворень (*доказуємо казку замість доводимо теорему*)
 - мовні штампи та канцеляризми: шаблонні, затерті вислови, що роблять мовлення безликим і неемоційним, характерні для офіційно-ділового стилю, але недоречні в інших (*використати службове положення в корисних цілях, мати місце*)
 - змішування паронімів: використання слів, близьких за звучанням, але різних за значенням (*адрес/адреса, ефектний/ефективний, особистий/особовий*);
- причини конкретних лексичних помилок.

Студенти мають уміти:

- виявляти та аналізувати лексичні помилки в текстах;
- знаходити лексичні помилки в інформаційних джерелах (Інтернет, ЗМІ, реклама, художні тексти тощо);

- редагувати висловлення, класифікувати виявлені помилки за їхнім видом (тавтологія, плеоназм, русизм, порушення сполучуваности тощо);
- пояснювати причини виникнення цих помилок та пропонувати шляхи їхнього усунення;
- правильно вживати слова та словосполучки, добирати синоніми;
- редагувати словосполучки, вибираючи контекстуально правильне значення слова.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Запитання для обговорення на занятті:

1. Прокоментуйте слова Л. Щерби: *«Якщо б літературна мова відірвалась від діалектів, від ґрунту, то вона, подібно до Антея, утратила б усю свою силу й стала мертвою, якою є тепер латинська мова»*. Наведіть приклади мовних засобів із живої розмовної мови, які доречно використовує публіцистика.
2. Назвіть основні причини виникнення лексичних помилок (незнання значення слова, сплутування паронімів, вплив іншої мови (суржик, русизми), незнання синонімного ряду, використання кліше, канцеляризмів).
3. Схарактеризуйте види лексичних помилок (із прикладами):
4. Чим зумовлені такі помилки: *виключення з правила, слідуюче питання, приймати участь, вірно виконане завдання, співпадають думки, негативне відношення до недоліків, попереджувати помилки*.

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

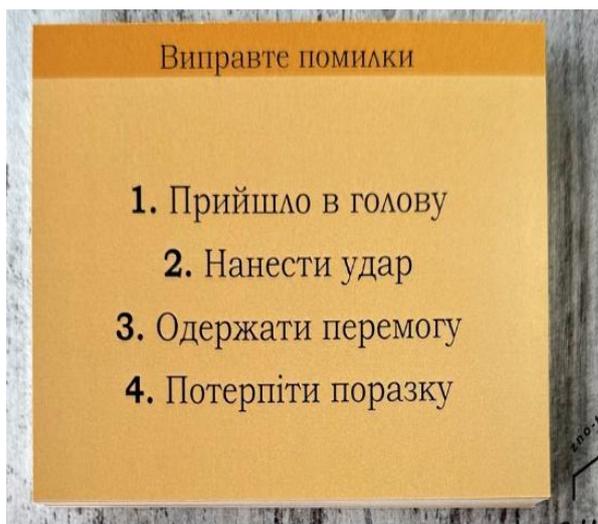
ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Створіть відеонарізку з лексичними, орфографійними помилками / коротке протипомилкове відео (запобігаємо лексичним, орфографійним помилкам) / протипомилкові комікси, меми (завдання за вибором).

2. Укажіть правильний варіант словосполуки.

Зібралися усі бажаючі – зібрались усі охочі; прикласти зусилля – докласти зусиль; працюють по багато років – працюють багато років; по заявках – відповідно до заявок; заходи по забезпеченню – заходи щодо (для) забезпечення; звернутися по питанню – звернутися з питанням; витяг з протоколу – виписка з протоколу; правильне рішення – вірне рішення; глава підручника – розділ підручника; заступник декана (як посада) – замісник декана (як посада); важке матеріальне становище – скрутне матеріальне становище – важке матеріальне положення; здавати іспит – складати іспит; переводити текст – перекладати текст; наводити приклад – приводити приклад; прийняти участь – взяти участь; працюю рятувником – працюю рятувальником; економічний показник – економічний показчик; підбивати підсумки – підводити підсумки

3. Відредагуйте оголошення.

4. Відредагуйте словосполуки й укажіть, у якому значенні можна вживати виділені слова. Наприклад: *доказуємо теорему – доводимо теорему (доказуємо казку до кінця).*

Мішаємо вчитися, нагло поводяться, дурно відчуваємося, ваша фамілія Блажкевич, заказуємо автобус, заставляємо прочитати, смутно згадуємо, відказуємо у послугі, цілу неділю ходимо на роботу, поступаємо в університет, являємось студентами, переводити статтю, на протязі місяця, наказати за провину.

5. Відредагуйте висловлення з лексичними помилками, укажіть їхній вид (тавтологія, плеоназм, порушення лексичної сполучуваності, уживання ненормативних слів, уживання слів у невластивому для контексту значенні, мовні штампи, канцеляризми тощо):

• *Забезпечити безпеку (гарантувати безпеку), заключити договір (укласти договір), тяжка біль (тяжкий біль), важке положення (важке становище), здійснити злочин (скоїти злочин), використати службове положення в корисних цілях (скористатися службовим становищем у корисливих цілях), підняти надто актуальне питання (порушити надзвичайно...), прийняв участь у засіданні (узяв участь).*

• *Спостерігати на протязі року (протягом року, упродовж року), подвійне прочитання тексту (двоєке, двозначне), провести сумісне засідання керівних органів (спільне), попередити правопорушення (запобігти правопорушенню), відмінити указ (скасувати), з неповагою відноситися до закону (ставитися), це не відноситься теми (не відноситься до теми, не стосується теми), направити відношення до Кабінету Міністрів (прохання, подання, звернення), поступило (надійшло) у продаж, поговорити по душах (відверто, щиро).*

6. Завдання-візуалізація (за вибором):

- Створіть візуальне порівняння паронімів (слів, схожих за звучанням, але різних за значенням), які часто плутають у вигляді графічного плакату / інфографіки. Приклади паронімів:
 - *адрес (письмове привітання, звернення) – адреса (місце проживання/знаходження);*
 - *ефектний (вражаючий) – ефективний (той, що дає результат);*
 - *особистий (власний) – особовий (що стосується особи, особове посвідчення);*
 - *людний (з великою кількістю людей) – людяний (гуманний, доброзичливий).*
- Створіть короткий комікс або серію мемів, де в першому кадрі/мемі зображено ситуацію з лексичною помилкою, а в другому – правильний варіант.

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. /за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Апріорі, 2023. 304 с.

2. Баган М. П. Редагування тексту: посібник для самостійної роботи студентів. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2022. 49 с.
3. Береза Т. Немоскалька: словник. Львів : Априорі, 2024. 264 с.
4. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. ... канд. філол. наук. Київ : Нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2003. 20 с.
5. Герман В. Типологія помилок: методичні рекомендації для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) 01 Освіта/Педагогіка. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 77 с.
6. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
7. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Твори, 2018. 448 с.
8. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.
9. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Львів : ПАІС, 2009. 432 с.
10. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів : ПАІС, 2000. 323 с.
11. Караванський С. Пошук українського слова Київ : Академія, 2001. 239 с.
12. Куляс П. П. Словник найпоширеніших помилок у ЗМІ з варіантами їх виправлення : посібник для майбутнього редактора. Київ : Ун-т «Україна», 2006. 193 с.
13. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 463 с.
14. Микитюк О. Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2024. 236 с.
15. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма : навч. посібник. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2018. 440 с.
16. Партико З. В. Основи редагування : у 2 кн. 3-тє вид., перероб. і доп. Кн. 1. Київ : Вид-во Ліра-К, 2020. 332 с.
17. Сербенська О. Голос і звуки рідної мови. Львів : Априорі, 2020. 280 с.
18. Тимошик М. Основи редагування : підручник. Київ : Наша культура і наука, 2019. 560 с.

КОРИГУВАННЯ МОРФОЛОГІЙНИХ ВІДХИЛЕНЬ

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- класифікацію морфологічних помилок: типи помилок у вживанні іменників (рід, число, відмінок, відміни), прикметників (ступені порівняння, узгодження), числівників (відмінювання, узгодження), займенників, дієслів тощо;
- правила визначення роду незмінюваних іменників: запам'ятати основні правила та винятки (назви міст, газет, географічні назви, запозичені слова тощо);
- правопис складних іменників прикладкового характеру: правила вживання дефіса, а також визначення роду таких іменників, особливо з незмінюваним першим компонентом або з компонентами різного роду;
- особливості творення та вживання фемінітивів: розуміти сучасні тенденції, норми та стилістичні аспекти їхнього використання;
- правила утворення вищого та найвищого ступенів порівняння прикметників: знати нормативні форми та уникати типових помилок;
- нормативне вживання часових конструкцій: знати правильні відповідники для поширених русизмів у вираженні часу (наприклад, «скільки годин?», «у сім годин», «без п'ятнадцяти три» тощо);
- типові помилки у вживанні прийменникових конструкцій та географічних назв: «на Україні», «по вулиці», «при краху» тощо;
- основні засади укладання лексикографічних джерел, зокрема, словників фемінітивів (на прикладі «Вебсловника жіночих назв української мови»);
- наслідки мовних помилок для інформаційної цінності, дієвості та впливу публікації (як зазначає З. Партико).

Студенти мають уміти:

- виявляти та класифікувати морфологічні помилки в текстах різного типу;
- визначати рід незмінюваних іменників та правильно узгоджувати з ними інші частини мови;

- пояснювати правопис складних іменників прикладкового характеру та визначати їхній рід;
- добирати нормативні фемінитиви до назв осіб чоловічої статі та визначати стиль їхнього вживання;
- правильно утворювати вищий та найвищий ступені порівняння прикметників, уникаючи помилок;
- редагувати речення, виправляючи морфологічні помилки, зокрема: неправильне вживання часових конструкцій, ненормативне використання прийменників («по», «при»), помилки у відмінюванні географічних назв та власних назв;
- аналізувати та коментувати виявлені мовні помилки з погляду їхнього впливу на зміст і сприйняття тексту;
- критично оцінювати інформацію з інтернетних джерел щодо наявності мовних помилок;
- готувати презентації з прикладами морфологічних помилок, виявлених у сучасних інформаційних джерелах, та пропонувати шляхи їхнього виправлення;
- працювати зі словниками, зокрема з «Вебсловником жіночих назв української мови», для обґрунтування мовних норм.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Прокоментуйте слова В. Різуна *«Засвоєння будь-якого продукту у великих кількостях провокує узалежнення та зниження рівня критичного контролю за якістю»*.
2. Схарактеризуйте найуживаніші морфологічні помилки.
3. Прокоментуйте вислів З. Партико *«Неточне чи неправильне слововживання, проникаючи на сторінки газет, журналів, знижує інформативну цінність публікації, її дієвість та силу. Тим самим знижується і вплив друкованого слова на суспільство»*.

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Визначте рід незмінюваних іменників і запишіть словосполучки, ставлячи прикметники в потрібній формі.

Київськ.. метро, центральн.. авеню, корисн.. фейхоа, вигран.. парі, рожев.. фламінго, кумедн.. шимпанзе, австралійськ.. кенгуру, військов.. аташе, вишукан.. леді, смачн.. путасу, люб'язн.. порт'є, всесвітньо відом.. «Ла Скала», курортн.. Сочі, далек.. Капрі, руйнівн.. торнадо, найближч.. АЗС, сьогоднішн.. «Нью-Йорк Таймс», розширен.. ЄС.

2. Прочитайте лінгвістичний коментар і виконайте завдання, розміщене нижче:

Складні іменники прикладкового характеру, утворені з двох незалежних слів без з'єднувального голосного (інженер-конструктор, генерал-лейтенант, жар-птиця), а також зі слів, що означають близькі поняття (щастя-доля, батько-мати, диван-ліжко, бал-маскарад), пишуться через дефіс. Окремої уваги потребують норми вживання складних слів прикладкового характеру, що включають незмінюваний іменник або іменники різного роду. В іменниках з незмінюваним першим складником рід визначається відмінюваним словом: 1. У будинку навпроти відкрили новий кафе-бар. 2. У приватній кафе-кондитерській завжди свіжа випічка. У складних іменниках з обома відмінюваними компонентами рід визначається словом, яке має більш загальне, ширше значення і зазвичай стоїть першим: Публіка була задоволена урочистим концертом презентацією до чергової річниці від дня народження Тараса Шевченка. Норми використання таких слів доцільно відпрацьовувати на матеріалі окремих речень з огляду на штучність навмисного насичення текстів означеними формами.

3. Поясніть написання й визначте рід складних слів.

Альма-матер, плаття-костюм, бібліотека-музей, штаб-квартира, луна-парк, сон-трава, диван-ліжко, виставка-продаж, гамма-ніж, інтернет-кафе, програма-максимум, меч-риба, какао-порошок.

4. Доберіть (за можливості) до назв осіб чоловічої статі за професією і посадою відповідні назви осіб жіночої статі, запишіть їх парами. Визначте сферу вживання слів кожної пари.

Педагог, льотчик, співак, композитор, акомпаніатор, керівник установи, радник, оператор, державний службовець, приватний підприємець, балерина, поет, актор, ректор, слідчий, інструктор, кранівник, прокурор, секретар, гімнаст, художник-графік, бізнесмен, акробат, кравець, агроном, поліцейський.

5. Від поданих прикметників утворіть вищий і найвищий ступені порівняння.

Смачний, смажений, дешевий, дрібний, вишуканий, гарячий, твердий, зіпсований, важкий, вологий, довгий, живий, зелений, каламутний, клейкий, високий, авторитетний, діловий.

6. Відредагуйте.

Неправильно

Скільки годин? Яка година?

У сім (точний час)

Десь в сім (приблизний час)

Двадцять хвилин десятої

Пів дев'ятого (пів дев'ятої), половина

дев'ятого (половина дев'ятої)

Без п'ятнадцяти три

Вісім годин

Година ночі

У північ, в 12 годин ночі

Пару хвилин

Рік тому назад

У той же рік

У один і той же час

У той час

У той час як

З тих пір

З цих пір

7. Запишіть виправлені речення.

1. Міністрові байдуже, що «на Україні», що «на Мадагаскарі».
2. Рекомендації по класифікації помилок. 3 «Нафтогаз» звільнять від податків при імпорті нафти? 4. При краху України ніхто й не помітив би її зникнення – Кравчук. 5. Звіти директорів по виконанню НДР в

минулому році. 6. При Мазепі обновлено й поширено Велику Лаврську церкву. 7. Кожен рік від меланоми, котра викликається загаром, тільки в Німеччині гине в 70 раз більше чоловік, ніж із-за бактерійної епідемії. 8. Нарада йшла біля п'яти годин і на ній обговорювалися питання по бюджету, тарифів, розрахунків по газу, електроенергію і воду. 9. При Данилові Галицькому було збудовано місто Львів. 10. У цьому році ярмарок з професій тривав від 31 жовтня по 3 листопада у вигляді круглих столів по обговоренню шляхів удосконалення партнерських зв'язків. 11. При регулярному огляді пацієнтів, дякуючи новій апаратурі, шанси на одужання зросли і лікарям вдалося врятувати більше хворих.

8. Відредагуйте

Обираючи майбутню професію кожному з нас хочеться в повній мірі реалізувати свої здібності, добитися успіху в житті. Немає серед нас тих, хто не задумувався, ким він хоче стати по професії. Першим кроком до здійснення мрії є вступ в університет. Підготовку до вступу ми проводимо у відповідності з правилами вступу в заклад освіти. Вивчене в школі повторюємо при допомозі наших учителів.

1. Прямуючи до міста Львова, ми планували відвідати Площу Ринок.
2. На березі річки Прип'яті розкинулося містечко.
3. Над горизонтом з'явилася планета Марсу, сяючи червоним світлом.
4. Експедиція підкорила вершину гори Говерли, найвищої точки України.
5. По вулиці Хрещатику проїхав старовинний трамвай.
6. В оповіданні «Кайдашева сім'я» розкрито побут українського села.
7. У книзі «Кобзаря» Тарас Шевченко висловив свої найглибші думки.
8. Представники компанії «Київстар» оголосили про нові тарифи.
9. Ми відвідали музей Пирогова під Вінницею.
10. Вони прямували до села Великої Багачки, щоб зустрітися з родичами.
11. Зустріч відбулася на станції Фастові, де чекали потяг.
12. Туристи вирушили до озера Світязя, одного з найглибших в Україні.

1. Проїжджаючи по вулиці Предславинська, ми помітили на прохідній заводу «Будгідропрिलाду» інженера Олександра Коваленко. 2. За містом Білою Церквою ми зупинилися перепочити на березі річки Рось. 3. На станції Шепетівці стояли півгодини, потім зупинилися в місті Вінниця, а в місті Чернівцях вийшли з потяга. 4. У штаті Аляска перемогли демократи, а в штаті Каліфорнії – республіканці. 5. За селом Зеленою Пущею ніч, на небі не видно сузір'я Стожарів, а біля річки Дніпра – тиша. 6. На горі Евересті небо можна помацати руками, та й до планети Сатурна значно ближче. 7. Хочу побувати біля озера Вікторії, а про відвідини планети Меркурій навіть не мрію.

9. Перечитайте «Вебсловник жіночих назв української мови».

Укладач Олена Синчак; науковий редактор Ганна Дидик-Меуш, науковий консультант Василь Старко. Львів, 2022. https://r2u.org.ua/html/femin_details.html. Поясніть засади укладання Вебсловника жіночих назв.

10. Перечитайте онлайн-словник фемінітивів за покликанням.

Запропонуйте власне слово, для словника заповнивши відповідну форму «Абетки фемінітивів. По той бік гендеру»: <https://bit.ly/3Zs9hF8> або <https://surl.li/brjlp>.

ДОСЛІДЖЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ АНОРМАТИВІВ

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- сутність синтаксичної норми та основні типи синтаксичних аномативів;
- визначення синтаксичної норми як сукупності загальноприйнятих правил побудови словосполук і речень, що забезпечують їхню граматичну правильність та логічну послідовність;
- розуміння того, чому порушення синтаксичних норм призводить до неясності, двозначності, алогічності та ускладнює сприйняття інформації;
- характеристику основних синтаксичних аномативів;
- основні закономірності прямого порядку слів у реченні.

Студенти мають уміти:

- виявляти та аналізувати синтаксичні помилки в текстах;
- знаходити синтаксичні помилки, класифікувати їх за типом;
- пояснювати причини та усувати синтаксичні й логічні помилки.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Запитання для обговорення на занятті:

1. Характеризуючи ненормативні синтаксичні вживання, Д. Григораш зауважує, що *«найбільшу кількість становлять ті, що стосуються керування, зокрема вживання відмінкових форм та прийменників, узгодження слів у реченні, перш за все числівників з іменниками, присудка з підметом, а також порядку слів у реченні»*. Прокоментуйте вислів науковця.
2. Поясніть, чому дотримання синтаксичних норм є критично важливим для ефективної та точної комунікації. Наведіть приклади, як порушення синтаксису може призвести до спотворення змісту або двозначності.
3. Схарактеризуйте основні різновиди синтаксичних аномативів (не менше 5-ти), надаючи для кожного виду чітке визначення та 2 – 3 приклади з власним коментарем. Зосередьтеся на таких типах:
 - помилки в керуванні (неправильний вибір відмінка або прийменника);
 - помилки в узгодженні (підмета з присудком, означення з означуваним словом, числівника з іменником);
 - помилки в побудові речень із дієприслівниковим зворотом
 - порушення порядку слів у реченні;
 - синтаксичні плеоназми та тавтології (якщо вони призводять до синтаксичних помилок);
 - логічні помилки, що виникають через синтаксичні порушення (наприклад, алогізми, амфіболії).
4. Поясніть, що таке «прямий порядок слів» в українському реченні. Наведіть основні закономірності прямого порядку слів для головних та другорядних членів речення.
5. Назвіть та схарактеризуйте основні причини появи синтаксичних помилок у мовленні (як писемному, так і усному), зокрема:
 - вплив інших мов (калькування російських синтаксичних конструкцій);

- недостатнє знання граматичних правил;
- неуважність та поспіх;
- нерозрізнення логічного та граматичного підпорядкування.

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. виправте помилки в реченнях.

1. Українська й польська поліція зустрілася на форумі. 2. Внутрішня й зовнішня політики держави значно розвинулись за останній рік. 2. Голова оголосила збори закритими. 3. Цей проєкт був реалізований при фінансовій підтримці меценатів, дякуючи яким школа отримала нові комп'ютери. 5. У цьому році вступна кампанія триватиме від 1 липня по 15 серпня у вигляді електронної реєстрації заявок. 6. Багато хто зі знайомих обминають його. 7. Окунь була перша риба, яку я спіймав того дня. 8. Тисяча літаків злетіли в повітря. 9. Максимчук була чесна людина. 10. Більшість студентів добре склали іспит. 11. Купа людей вийшли з лісу

2. виправте помилки в реченнях.

1. Доповідь – по суті критика практично всіх товариств та нерозуміння їхніх завдань. 2. Ірина відіслала свою заявку про бажання взяти участь у конкурсі за вказаною адресою. 3. Сьогодні тренують професійних спортсменів по нових програмах американських інститутів. 4. При теплій погоді нести службу легше. 5. Це мені ніхто не повідомив. 6. У звіті вказано, що кожен рік від недотримання правил безпеки гине в кілька разів більше чоловік, ніж від стихійного лиха. 7. Саме такі цифри називалися на колегії по підбиттю підсумків в обласній прокуратурі. 8. Державна інспекція проводила своєрідний зріз знань студентів з фундаментальних дисциплін серед навчальних закладів різних регіонів. 9. З п'ятниці по неділю – дні підвищеної аварійності на шляхах і побутового травматизму. 10. Підтвердженням цьому – чимало показань свідків. 11. Хто завдав цей удар, поки що не встановлено. 12. Завдяки наполегливій праці волонтерів процент звернень громадян суттєво зріс.

3. Відредагуйте речення.

1. Захворівши на грип, Андрієві довелося залишитися вдома.
2. Увійшовши до кімнати, там нікого не було. 3. Звільнивши заручників, його нагородили. 4. Знайшовши нову роботу, Миколі не було потрібно працювати увечері. 5. Застосовуючи нові методи роботи, помилок у роботі не буде. 6. Повернувшись додому, у мене знову з'явився настрій.

4. Знайдіть помилки в реченнях:

1. Машина не зупинилася, тому що водій не побачив умовного знак(а/у). 2. Батькові Василя принесли телеграму, коли його не було вдома. 3. Коли йому задавали запитання він відповідав вірно. 4. Вигляд крові ще більше завів захмелілого вбивцю, і поруч із бездиханним тілом його товариша від куль злочинця полягли його рідна тітка, тесть і теця. 5. Поет подарував друзям троянди і склав про них віри. 6. Принісши цей документ, йому дозволили взяти інший. 7. Документи, де мова іде про діяльність спільного підприємства, вивчені слідчими. 8. Навчальний відділ зобов'язує і рекомендує командирам груп вчасно подавати стройові записки. 9. Ми зібрали врожай антонівки, що досі не бачили в селі.

5. Відредагуйте речення, поясніть помилки.

1. Від шокового удару мене стримували мати і валідол. 2. Фабрика освоїла випуск дитячого, жіночого й вовняного взуття. 3. Треба активно займатись не тільки збиранням, а й провести аналіз зібраних експонатів регіону. 4. Їм хотілося миру і злагоди, добра і зникнення суперечок, прожити без гніву й зі взаєморозумінням. 5. Багато односельчан упорядковували свої будинки, слідкують за чистотою на домових майданчиках, фруктових садах. 6. Він піклувався і допомагав своїм батькам. 7. Ми нікого не зустріли в клубах підприємств, які давно закрито. 8. У власноруч написаній автобіографії він скромно замовчував про роки роботи на заводі. 9. Ми запропонували на вибір свої страви власного виробництва. 10. Продовжуючи і далі працювати на тому самому місці, адміністрація забула привітати її з ювілеєм.

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. /за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Априорі, 2023. 304 с.

2. Баган М. П. Редагування тексту: посібник для самостійної роботи студентів. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2022. 49 с.
3. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. ... канд. філол. наук. Київ : Нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2003. 20 с.
4. Герман В. Типологія помилок: методичні рекомендації для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 77 с.
5. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
6. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Твори, 2018. 448 с.
7. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.
8. Караванський С. Пошук українського слова. Київ : Академія, 2001. 239 с.
9. Караванський С. Секрети української мови. Київ : УКСП «Кобза», 1994. 152 с.
10. Куляс П. П. Система – проти автоматизму суржику: редакторський погляд : навчальний посібник Київ: ІВО АПН України. Кіровоград : Ярослав, 2009. 180 с.
11. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2015. 463 с.
12. Куляс П. П. Типологія помилок у корекційних таблицях : навчальний посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 168 с.
13. Микитюк О. Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2024. 236 с.
14. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма : навч. посібник. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2018. 440 с.
15. Мінчак Г. Б. Типологія лексико-семантичних анормативів (на матеріалі української публіцистики). Україна і світ : діалог мов і культур : Матеріали науково-практичної конференції. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. С. 207–209.
16. Сербенська О. Голос і звуки рідної мови. Львів : Апріорі, 2020. 280 с.

АНАЛІЗ ТА КОРЕКЦІЯ ОРТОЕПІЙНИХ Й ОРТОГРАФІЙНИХ ПОМИЛОК

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- основні ортоепійні норми української літературної мови;
- правила наголошування слів в українській мові;
- основні ортографійні норми;
- історичні зміни в українському правописі та їхній вплив на сучасні норми;
- наслідки порушення ортоепійних та ортографійних норм для якості тексту, його інформаційної цінності та впливу на аудиторію.

Студенти мають уміти:

- виявляти та виправляти ортоепійні помилки (порушення норм вимови) у різних інформаційних джерелах;
- правильно наголошувати слова, особливо ті, що часто викликають сумніви;
- критично оцінювати якість мови інформаційних джерел в Інтернеті, виявляючи ортоепійні та ортографійні помилки;
- пояснювати та обґрунтовувати виправлення помилок, спираючись на чинні правила українського правопису;
- аналізувати, як мовні помилки впливають на сприйняття інформації, авторитет джерела та довіру аудиторії.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Чому порушення ортоепійних норм часто сприймають як менш помітне, аніж ортографійні помилки?
2. Чи може неправильний наголос змінювати зміст або стиль висловлювання?
3. Поясніть, чому слова іншомовного походження викликають ортоепійні труднощі.
4. Схарактеризуйте основні ортографійні норми.
5. Прочитайте цитату З. Партико: *«Неточне чи неправильне слововживання, проникаючи на сторінки газет, журналів, знижує інформативну цінність публікації, її дієвість та силу. Тим самим знижується і вплив друкованого слова на суспільство»*. Наведіть

конкретні приклади з вашого досвіду або з нещодавно прочитаних/побачених новин, як саме ортоепійні чи ортографійні помилки у публікації знижували її «інформативну цінність» або «дієвість».

6. Прочитайте цитату В. Різуна: *«Засвоєння будь-якого продукту у великих кількостях провокує узалежнення та зниження рівня критичного контролю за якістю»*. Як ви розумієте це висловлювання в контексті мовної культури та впливу інформаційних джерел? Наведіть приклади, як саме «засвоєння неякісного мовного продукту» може призвести до зниження «критичного контролю за якістю» у мовленні сучасної людини.

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. «Радіоетер». Запиши текст (за вибором) в аудіоформаті, намагаючись дотримуватися правильного наголосу та ортоепійних норм. Які слова найчастіше викликали труднощі й чому?

Сьогодні ми підготували новий проєкт для фахового аналізу. У каталозі матеріалів є завдання з читання, перепису текстів і роботи з довідником. У кожному випадку експерти перевіряють якість мовлення, дотримання ортоепійних норм і правильне оформлення документів. Учасники приносять рукописи, щоденники, зошити та разом обговорюють результати (згенеровано ШІ).

На занятті викладач нагадав про алфавіт і правила роботи з довідниками. Мабуть, не всі відразу звернули увагу на вимову слів під час читання. У кожному випадку помилка може вплинути на загальне враження від мовлення. Разом учасники обговорили приклади й дійшли спільного висновку. Під час практики студенти повторювали слова каталог, завдання, документ і експерт. Вони намагалися вимовляти правильно кожен термін, щоб уникнути типових помилок (згенеровано ШІ).

На початку заняття повторили алфавіт і звернули увагу на вимову термінів. Завжди важливо слухати мовлення інших і помічати відхилення. Мабуть, не кожен одразу усвідомлює власну помилку. Разом клас формує навички нормативного мовлення. Додатково учні працювали зі словами проект, каталог, завдання та експеримент. Вони намагалися правильно вимовляти складні слова та уникати розмовних варіантів наголосу (згенеровано ШІ).

Під час обговорення проекту студенти завжди намагаються говорити правильно. Мабуть, найчастіше труднощі виникають із наголошуванням окремих слів. У процесі роботи помилка сприймається як навчальна ситуація. Разом із викладачем учасники аналізують результати. Додатково вони записували слова помилка, розділ, методика та презентація, щоб тренувати наголос. Вчитель пояснював, чому деякі слова мають подвійний варіант вимови (згенеровано ШІ).

2. Поставте наголос у поданих словах:

анафема, анонім, аргумент, бакалія, бородавка, борошно, ваги, вантажівка, величина, веретено, вертихвістка, весло, вигнанець, визнання, випадок, відомості, вірші, вітчим, водопровід, вчення, газопровід, городина, горошина, граблі, громадянин, гуртожиток, данина, дециметр, діалог, дочка, дощечка, дрова, дужки, Євангеліє, жалюзі, живопис, життєпис, забавка, завдання, загадка, запитання, заробіток, зародок, заслання, застібка, зібрання, ім'я, каталог, каучук, квартал, кілометр, киянин, козаки, колесо, кольори, копійки, крапки, кропива, курятина, кухарство, листопад, літопис, ложки, локишина, марнота, машинопис, Мережа, міліметр, монах, монахиня, напій, ненависник, ненависть, низина, ніздря, новина, обіцянка, обмін, оглядач, ознака, олень, перекус, перепис, перепустка, пересуд, писання.

3. Підготуйте презентацію «Український правопис: зміни через віки».

4. Запишіть, розставляючи великі або малі літери.

В(в)ерховна Р(р)ада У(у)країни, З(з)евс, Б(б)ог, К(к)иївська Р(р)усь, М(м)іністерство В(в)нутрішніх С(с)прав України, А(а)кадемія В(в)нутрішніх В(в)ійськ МВС України, П(п)лоща П(п)овстання, С(с)танція М(м)етро «П(п)лоща П(п)овстання», І(і)сус Х(х)ристос, М(м)ати Б(б)ожа, М(м)авка, Б(б)удда, Б(б)огиня В(в)енера,

*Ч(ч)умацький Ш(ш)лях, К(к)абінет М(м)іністрів У(у)країни, Д(д)ень
З(з)нань, Х(х)арківський Н(н)аціональний У(у)ніверситет І(і)мені
В. Н. Каразіна, А(а)ндріївський У(у)звіз, Ц(ц)укерки «В(в)ишня»,
К(к)ривий Р(р)іг, Ш(ш)евченкова П(п)оезія, Ш(ш)евченківське слово,
Ш(ш)евченківська К(к)онференція, Д(д)алекий С(с)хід, К(к)раїни
З(з)аходу, вітер із З(з)аходу, З(з)ахідна У(у)країна, Х(х)арківські
В(в)улиці, О(о)рганізація О(о)б'єднаних Н(н)ацій, О(о)рден К(к)нягині
Ольги, Є(є)вангеліє.*

5. Запишіть складні слова разом або з розділкою (дефісом).

*Банк/кредитор, норд/ост, честь/честю, військ/комат, лісо/стен,
всюди/хід, дизель/мотор, давньо/український, воєнно/стратегічний,
робото/давець, військово/полонений, вище/зазначений, напів/автомат,
міні/сукня, віце/адмірал, блок/схема, макро/космос, екс/чемпіон,
темно/волосий, старо/слов'янський, вело/мото/трек,
інформаційно/комп'ютерний, жовто/блакитний, біло/сніжний,
генерал/майорський, західно/європейський.*

6. Запишіть прислівники разом, окремо або з розділкою:

*А без/вісти, на/віки, на/переріз, у/гору, що/хвилини, на/двоє, на/скаку,
у/сто/крат, як/раз, як/слід, по/латині, сяк/так, казна/де, до/снаги,
на/в/кулачки, віч/на/віч, рік/у/рік, без/кінця/краю, мимо/їздом, на/що,
на/віщо, за/віщо, всього/на/всього, як/не/як, в/цілому, в/ряд.*

*Б До/щенту, за/між, за/мужем, з/дуру, за/очі, подивитися у/вічі,
за/пані/брата, за/пів/ніч, за/пів/нічним/колом, за/раз, на/раз, на/разі,
на/розі/вулиці, за/разом, за/рані, за/рання, прийти за/світла, з/боку,
з/боку/на/бік, з/лівого/боку, ліво/руч, з/верху, з/верху/до/низу, з/віку,
по/вік/віки, спокон/віку.*

7. Уставте, де потрібно знак м'якшення, урахуваючи початкову форму слова.

*Брун...ці, таріл...ці, жмен...ці, жін...ці, вишен...ці, Тетян...ці, гус...ці,
рибон...ці, схован...ці, дон...ці, беріз...ці, волен...ці, буруль...ці, гіл...ці,
мотуз...ці, галуз...ці, Куз...ці, Вал...ці, приятел...ці, Дарин...ці, весел...ці.*

8. Уставте, де потрібно, апостроф.

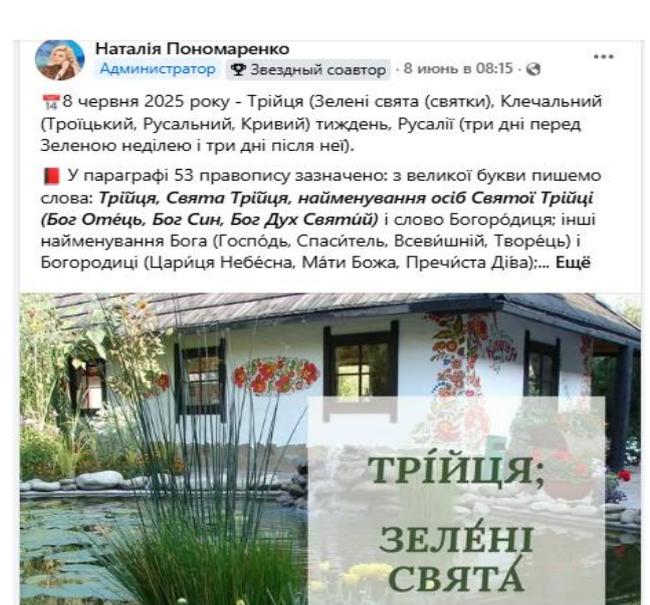
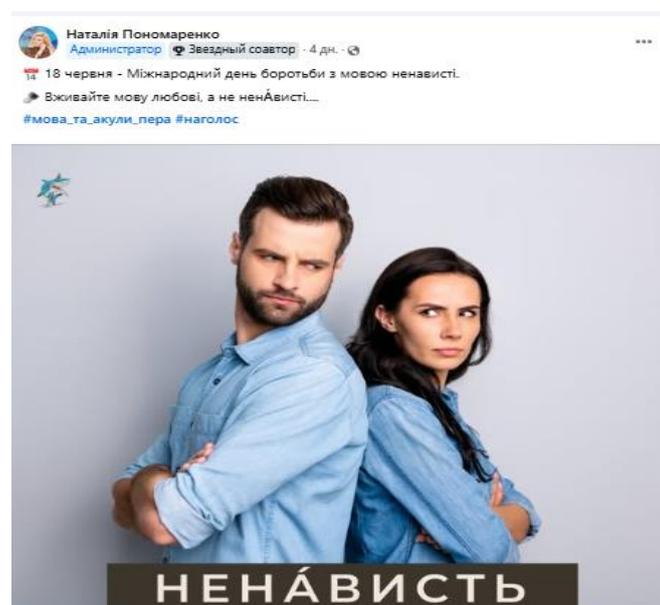
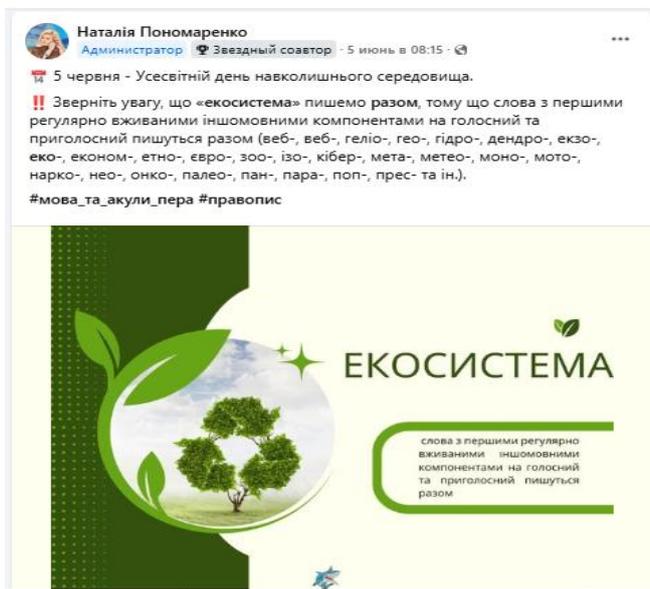
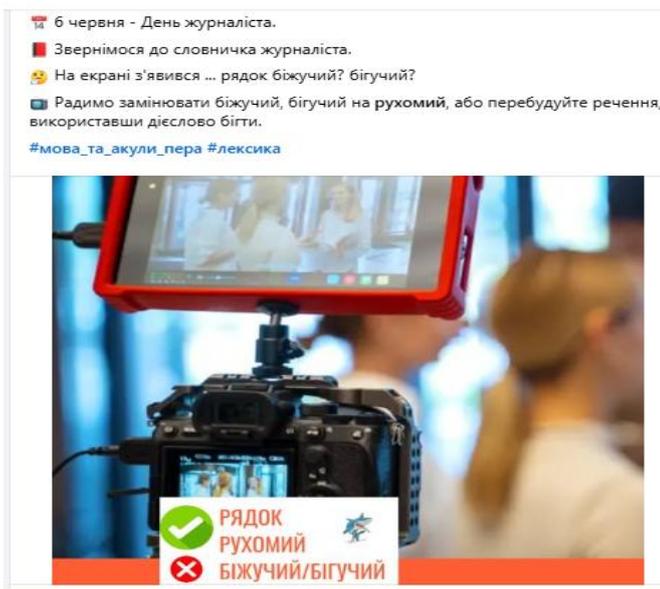
*Саф...ян, під...яремний, недокрів...я, верхів...я, Лук...ян,
без...якірний, Приамур...я, полум...яний, двох...ярусний, від...ємний,
з...єднання, плоскогір...я, підр...яд, торф...яний, кур...йоз, преспан...є,*

Солов...йов, під...йомник, з...уміти, з...організувати, з...окрема, під...язиковий, Пере...яслав, нездоров...я, без...умовний, нар...ядити, верб...я, підт...юцем, в...язати, львів...янин, зв...язковий, подзв...якувати, моркв...яний, солом...яний, кав...ярня.

9. Створіть «Лексичний/ морфологійний/ ортографійний/ ортоепійний візуальний тиждень»: «Словогляд: тиждень мовних відкриттів», «Фокус: тиждень українського слова», «Мова в об'єктиві: візуальний гід»: (назва за вибором, правило й приклади за зразком).

Матеріал узято із сторінки ФБ

<https://www.facebook.com/groups/437123430211173>

Література

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. /за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Апріорі, 2023. 304 с.
2. Баган М. П. Редагування тексту: посібник для самостійної роботи студентів. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2022. 49 с.
3. Береза Т. Немоскалька: словник. Львів : Апріорі, 2024 р. 264 с.
4. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. ... канд. філол. наук. Київ : Нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2003. 20 с.
5. Герман В. Типологія помилок: методичні рекомендації для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 77 с.
6. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
7. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Твори, 2018. 448 с.
8. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків: Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.
9. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Львів : ПАІС, 2009. 432 с.
10. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування. Практичний словник-довідник журналіста. Львів : ПАІС, 2002. 576 с.
11. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів : ПАІС, 2000. 323 с.
12. Караванський С. Пошук українського слова. Київ : Академія, 2001. 239 с.
13. Караванський С. Секрети української мови. Київ : УКСП «Кобза», 1994. 152 с.
14. Куляс П. П. Система – проти автоматизму суржику: редакторський погляд : навчальний посібник Київ : ІВО АПН України. Кіровоград : Ярослав, 2009. 180 с.
15. Куляс П. П. Словник найпоширеніших помилок у ЗМІ з варіантами їх виправлення : посібник для майбутнього редактора. Київ : Ун-т «Україна», 2006. 193 с.
16. Куляс П. П. Типологія помилок у корекційних таблицях : навчальний посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 168 с.

17. Мариненко І. Мовна підготовка з редагування : навчальний посібник-практикум. Київ, 2022. 121 с.
18. Микитюк О. Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2024. 236 с.
19. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма : навч. посібник. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2018. 440 с.

ПУНКТУАЦІЙНІ НОРМИ ТА АНАЛІЗ АНОРМАТИВІВ У МЕДІАТЕКСТАХ

Практичне заняття

Студенти мають знати:

- основні пунктуаційні норми української мови;
- причини виникнення пунктуаційних помилок (мовна неухважність, автоматизм, вплив інтерференції);
- функції розділових знаків (смыслорозрізнявальна, інтонаційна, граматична).

Студенти мають уміти:

- виявляти та класифікувати пунктуаційні помилки в реальних джерелах (дописи, новини, оголошення);
- пояснювати, як неправильна пунктуація змінює зміст повідомлення та впливає на його «інформативну цінність»;
- редагувати тексти, відновлюючи логіку та нормативність за допомогою розділових знаків.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Як наявність/ненаявність чи неправильне вставлення розділового знака може призвести до двозначності чи абсурдності вислову?
2. *«Неточне чи неправильне слововживання... знижує інформативну цінність публікації, її дієвість та силу»* (З. Партико). Прокоментуйте цю думку стосовно пунктуації: чи може зайва кома або її неаявність «знецінити» важливу новину? Наведіть приклади «пунктуаційних пасток» (на кшталт *«стратити не можна помилувати»*).

3. Обґрунтуйте, як ненааявність однієї коми може призвести до репутаційних втрат видання або юридичних наслідків (на прикладі рекламних слоганів чи юридичних новин).
4. Чому в заголовках інтернетних видань дедалі частіше відмовляються від крапки, але зловживають знаками питання та оклику? Як це впливає на психологічне сприйняття інформації аудиторією?
5. Чи можна вважати смайлики та емодзі повноцінними заміниками розділових знаків у сучасних медіатекстах? Як вони змінюють інтонаційну та логічну структуру речення?

ЯК УВАЖНО МИ ЧИТАЛИ СЬОГОДНІ ІНФОРМАЦІЮ В ІНТЕРНЕТІ?

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОМИЛОК ІЗ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ, ЯКІ СЬОГОДНІ ПЕРЕГЛЯДАЛИ.

ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Відредагуйте речення, усунувши пунктуаційні помилки. Поясніть логіку виправлень.

- *Згідно з розпорядженням, міської ради, відтепер проїзд у транспорті, для пенсіонерів, буде безкоштовним.*
- *У колишніх приміщеннях уже облаштовано 10 квартир залишається оформлення документів а також впорядкування двору.*
- *Ми пропонуємо: знижки, бонуси та подарунки, кожному клієнту!*
- *Зал на 60 чоловік банкетка на 20 чоловік.*
- *Тільки для Вас, від Приват банку, супер вигідні умови, до свята.*

2. Прочитайте подані речення. Розставте розділові знаки двома способами так, щоб змінився зміст висловлювання. Поясніть, як саме пунктуація вплинула на значення речення.

Учнів, не можна відпускати, без пояснення.

Роботу не можна припинити, продовжити сьогодні.

Завдання не можна скасувати, виконувати далі.

Підтримати не можна ігнорувати.

Залишити не можна повернутися.

Навчати не можна припинити.

3. Проаналізуйте текст і відредагуйте.

Завітайте до нас! У нас є: свіжі овочі фрукти м'ясо та риба. Працюємо без вихідних з 8.00 до 21.00 чекаємо на Вас.

4. Створіть візуальний гід «**Пунктуаційна варта**»: оберіть одне складне правило пунктуації (наприклад, кома перед як або тире між підметом і присудком), доберіть 3 приклади типових помилок із мережі «Інтернет» та подайте їх у форматі «Неправильно – Правильно» з коротким обґрунтуванням.

5. Відредагуйте

1. Підкорювати вершини заради свого власного успіху. 2. Молодий юнак заради грошей убив стару жінку. 3. На сьогодні креативна творчість вітається в нормальних фірмах, тому що вони схочуть отримати добрі прибутки. 4. Особисто на мою думку. 5. Наша сучасна модерна цивілізація звикла до всіх вигод і комфорту, забуваючи про те, що все це може закінчитися зовсім скоро. 7. У власній кіноповісті «Зачарована Десна» Олександр Довженко показав складне й в той самий час прекрасне дитинство.

6. Виправте помилки у вживанні однорідних членів речення.

Запрошуємо вас на курси бухгалтерів; заняття закінчуються складанням балансу і видачею свідоцтва. Київське будівельне управління № 30 запрошує на роботу мулярів, штукатурів, паркетників, плиточників, киян і жителів приміської зони. Головне в роботі митної служби – оперативність і мобільність, а також узгоджувати дії з правоохоронними органами, Службою безпеки. Ще в квітні місяці я посіяв на дачі квіти, овочі, кріп, помідори та огірки. У разі відпуску напоїв, кулінарних і борошняних страв, тістечок, морозива, чаю і кави сумнівної якості споживач має право вимагати від працівників громадського харчування надання необхідних документів щодо якості. Харчові продукти можуть продаватися в упаковці, коробках, пакетах і пляшках. Усі українці вболівали та чекали повернення з перемогою спортсменів – учасників Олімпійських ігор.

7. Створення візуального мему. Оберіть «підступне» правило (наприклад, кому перед як або відокремлення дієприслівникових зворотів). Створіть чернетку навчального мему, де:

- Зліва – речення без ком (хаос і нерозуміння).

- Справа – речення з комами (порядок і ясність).
- **Слоган:** Придумайте влучну назву (наприклад, «Кома рятує репутацію» або «Не будь як той, хто не ставить кому перед ЯК»).

Література

1. Авраменко О., Тищенко О. Українська мова: Правопис у таблицях, тестові завдання. Київ : Книголав, 2020. 148 с.
2. Гуйванюк Н. В. Основи пунктуації сучасної української мови : навч. посіб. Чернівці : Рута, 2002. 117 с.
3. Малюга Н. М., Колоїз Ж. В. Сучасна українська літературна мова: Словосполучення. Речення. Текст. Пунктуація : навч. посіб. Кривий Ріг : ФОП Маринченко С. В., 2020. 175 с.
4. Могила О. А., Могила Ю. А. Українська мова : практикум з пунктуації. Київ : Ліра-К, 2021. 140 с.
5. Помирча С. Індивідуально-авторська пунктуація як засіб формування синтаксичної компетенції в майбутніх учителів початкової школи. URL: http://pptma.dn.ua/files/2016/3/17.Pomyrcha-Belska_s.%20155-162.pdf
6. Шабат-Савка С. Т. Пунктуація української мови: навч. посіб. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 240 с.
7. Яцимірська М. Г. Сучасна українська мова : практикум із пунктуації : навч. посіб. Київ : Знання, 2009. 262 с.

ПРОЄКТНА РОБОТА

У сучасному світі, де інформаційні потоки є надзвичайно інтенсивними, а комунікація – ключовим елементом успіху, володіння досконалою мовою стає не просто показником освіченості, а й життєво важливою компетентністю. Помилки в мовленні – від ортографічних на вивісках до лексичних у публічних виступах – не лише спотворюють інформацію, а й підривають авторитет, створюють негативний імідж і, що найважливіше, гальмують розвиток мовної культури нації.

Саме тому пропоновані проєкти є надзвичайно актуальними, оскільки вони спрямовані на практичне розв'язання проблем мовної грамотності та підвищення рівня свідомості суспільства щодо важливості чистоти рідної мови.

Теми мініпроєктів:

- **МОВНИЙ SOS: УРЯТУЙМО РІДНУ МОВУ!**
- **НЕДОЛУГІ ВИВІСКИ: СМІХ КРІЗЬ СЛЬОЗИ**
- **МОВНИЙ ДЕТЕКТИВ: РОЗСЛІДУЄМО ПОМИЛКИ НА ВУЛИЦЯХ**
- **МОВНІ РЕВІЗОРИ: ВИПРАВЛЯЄМО ПОМИЛКИ МІСТЯН**
- **МОВНІ ПОМИЛКИ «НА ПОЛИЦЯХ»**

Мета – підвищити обізнаність суспільства про поширені мовні помилки та важливість чистоти мови через створення креативного інформаційного продукту.

Збір матеріалу:

- аналіз різних джерел (ЗМІ, Інтернет, повсякденне мовлення, оголошення, вивіски) для виявлення найпоширеніших та найдражливіших мовних помилок (суржик, русизми, кальки, лексичні помилки, порушення сполучуваності);
- систематизація помилок за типами.

Аналіз та виправлення: детальне вивчення кожної помилки, обґрунтування її хибності, надання правильного варіанту та пояснення, чому він правильний.

Створення інформаційного продукту:

- **інфографіка** з візуальним порівнянням «як не треба» і «як треба»;
- **комікси/меми** зі смішними, але повчальними сюжетами про мовні помилки;
- **короткі відеоролики** зі скетчами, де персонажі припускаються помилок, а потім їх виправляють;
- **подкасти**;
- **серія постів для соцмереж** із яскравими зображеннями та короткими поясненнями;
- **збірник помилок**.

Зразки інформаційного продукту:

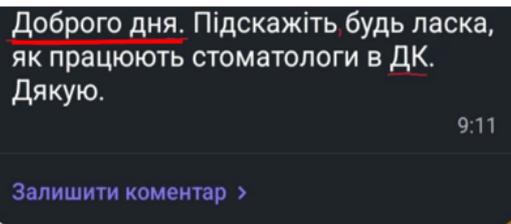
1. За правописом 2019 р. §25.2 «Із уживаємо перед одиничними буквами, що позначають свистячі з, с, ц та шиплячі ж, ч, ш, незалежно від закінчення попереднього слова та на початку речення».

Правильні варіанти: Хліб «Скандинавський» із зернами гірчиці; торт «Празький» із вишнею.

2. За правописом 2019 р. §24.1 «Щоб уникнути збігу букв, що позначають важкі для вимови приголосні звуки, та досягти милозвучності, на письмі вживаємо і на початку речення та слова».

¶

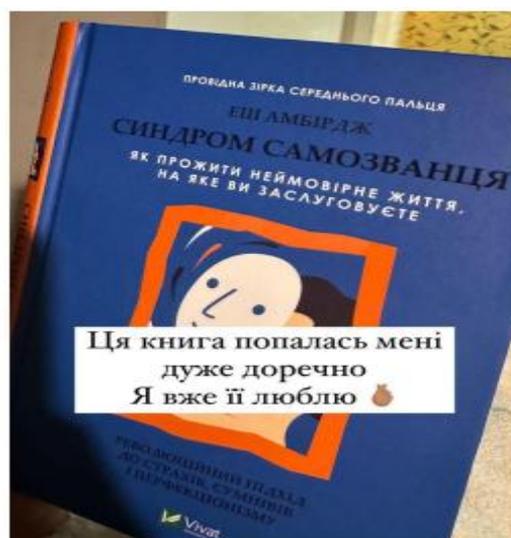
Неправильне вживання слів, відсутність розділових знаків, неправильне формулювання. Говоримо *доброго ранку*, а день і вечір *добрий*. Словосполучення *як працюють* вказує на оцінку якості роботи. ДК – помилкова аббревіатура Будинку культури.¶

Правильний варіант: Добрий день. Підкажіть, будь ласка, трафік роботи стоматологів у Будинку культури (БК). Дякую.¶

5. В українській мові немає слів «журавльонок» (похідне від «журавль»), «Альоша», «малиш». Це може підтвердити «Великий орфографічний словник сучасної української мови» 2008 року за редакцією Меженка Юрія Степановича.

Правильними будуть такі відповідники: «Журавлик» (утворене від журавель), «Олешко», «Малюк».

11) Слово «попалась» є калькою з російської мови. Українською краще вживати «до мене потрапила». А взагалі-то книжка — не живий об'єкт, тому й не може робити сама певні дії. Отже, можна написати «Я вчасно знайшла цю книжку». Варто пам'ятати, якщо книжка, значить грубий фоліант, тобто вона велика за розміром (біблія, енциклопедія), або grosбух.

Є: «Ця книга попалась мені дуже доречно...».

Має бути: «Я вчасно знайшла цю книжку...».

ВАРІАНТ 1

Відредагуйте текст, винесіть помилки в таблицю.

Помилки стосовно постулатів редагування	Мовні помилки				
	Ортографійні	Лексичні	Морфологічні	Синтаксичні	Стилістичні

Храм «Білий лотос» у Черкасах

Прекрасою Черкас по праву є храм «Білий лотос» – єдина споруда будійського храму у Європі. Це будівля – прообраз знаменитого будійського храму в Лаосі, на вході стоять фігури древніх воїнів, які привезли з Індонезії.

Будівництво храму тривало близько двох років і завершилося у 1990-му. Місто для спорудження обрали невипадково. Храм звели там, де енергія із землі виходить прямо на космос. Місцеві буддисти доводять, що храм акумулює в собі енергію, яка позитивно впливає на відвідувачів. У вершині храму встановлений 300-річний дзвін, звук якого, згідно з віруваннями, очищує душу.

Український храм «Білий лотос» належить до давньолаоської школи Кунг-Фу – «Ша-Фут-Фань», що у перекладається «Клан п'яти бойових котів». Окрім бойових мистецтв в «Білому лотосі» можна вивчати йогу, східні танці, практику правильного дихання та опановувати таємниці чайної церемонії.

Відтак, існує легенда, що під час закладання фундаменту знайшли камінь із зображенням Будди в військовій масці.

ВАРІАНТ 2

Відредагуйте текст, винесіть помилки в таблицю.

Помилки стосовно постулатів редагування	Мовні помилки				
	Орфографічні	Лексичні	Морфологічні	Синтаксичні	Стилістичні

Іллінська церква в Суботові

В Суботові збудована Іллінська церква в 1653 році з наказу гетьмана Михайла Хмельницького як родова церква-усипальниця. Вона виконана у стилі раннього українського бароко, про який ми багато знаємо, та має оборонні риси – жирні стіни та бійниці. Художник Іван Крип'якевич стверджує, що Іллінську церкву збудували з каменя, який брали зі зруйнованої татарської мечеті на околицях Києва.

У цій церкві праворуч від вівтаря поховали Богдана Хмельницького. У 1664 році польський військовий діяч Стефан Чарнецький пограбував і спалив Суботів, тоді була сплюндовано гробницю гетьмана. Чарнецький сказав викопати та викинути залишки свого ворога.

За радянських часів Іллінську церкву використовували як склад, потім тут розміщувався клуб. Після другої світової війни у храмі створили музей Михайла Хмельницького, згодом архітектор Шмольсон встановив гетьману символічний надгробок.

Іллінська церква в Суботові зображена в звороті купюри номіналом 5 гривень.

ВАРІАНТ 3

Відредагуйте текст, винесіть помилки в таблицю.

Помилки стосовно постулатів редагування	Мовні помилки				
	Ортографійні	Лексичні	Морфологічні	Синтаксичні	Стилістичні

Культура суспільства крізь призму правопису: уроки минулого

Одна з ознак високої культури суспільства є дбайливе ставлення до правопису, збереження його постійності. За висловом відомого мовознавця Леоніда Булаховецького, «значення правопису звичайно не доводиться, а визнається культурними людьми як безперечний факт культурного життя народу».

Українська мова на сьогоднішній день перша й сама розвиненіша і сама багатша мова світу. Її менш сучасніші правописні норми демонструє четверте видання «Українського правопису» 1923 року. В ньому посеред інших є розділ «Правопис власних назв». В ньому визначено правила передачі на письмі прізвищ (власне українських, слов'янських і неслов'янських), складних особових імен та прізвищ і похідних від них прикметників, географічних назв (українських та іншомовних); до кожного правила подано багаточисленні приклади. Наведено також зразки змінювання власних назв. Матеріал викладено ущільнено (розділ має 20 сторінок) і в доступній формі, адже видання визначається не тільки для фахівців, а й для всіх, хто інтересується запитаннями правопису сучасної української літературної мови.

Тому навіть нефілологу – людині, трохи відомій в мовних питаннях, легко буде зорієнтуватися на письмі, наприклад, топонімів – власних назв будь-якого географічного об'єкта, якщо він опрацює названий розділ «Українського правопису», відтак саме власні назви, як правило, лежать в основі творення топонімів.

Скажемо, що однією з ознак високої культури суспільства є гарне відношення до правопису, зберігання його постійності.

ВАРІАНТ 3

Відредагуйте текст, винесіть помилки в таблицю.

Помилки стосовно постулатів редагування	Мовні помилки				
	Орфографічні	Лексичні	Морфологічні	Синтаксичні	Стилістичні

Незгасне слово геніального байкаря

Геніальний поет-байкар Л. І. Глібов розпочав свою художню діяльність ще за життя П. Котляревського, продовжував її одночасно зі Степаном Руданським, а завершив тоді, як уже лунали молоді голоси Лесі Українки і М. Коцюбинського. Письменникові не раз довелося зазнавати утисків, переслідувань з боку російсько-самодержавної реакції. Кращі байки і ліричні поезії Леоніда Івановича, надруковані окремими збірниками і в шкільних хрестоматіях, здобули зараз широку популярність в народі. Нині ми відзначаємо черговий ювілей з дня народження відомого публіциста, тому й наша газета не змогла пройти мимо цього ювілею. Він народився 27 лютого 1820 року в селі Поділ на Харківщині. В 1840 р. виходять з друку «Вірші Л. Глібова», в яких автор, тоді ще учень VI класу, виявив неабиякий поетичний хист. На формуванні світогляду молодого публіциста особливо позначився вплив російських письменників-різочинців, особливо Т. Г. Шевченка

ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посіб. /за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Апріорі, 2023. 304 с.
2. Баган М. П. Редагування тексту: посібник для самостійної роботи студентів. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2022. 49 с.
3. Береза Т. Немоскалька: словник. Львів : Апріорі, 2024. 264 с.
4. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. ... канд. філол. наук. Київ : Нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2003. 20 с.
5. Герман В. Типологія помилок: методичні рекомендації для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Українська мова і література) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. 77 с.
6. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Вид. 2-ге, істотно оновл. Київ : КММ, 2019. 208 с.
7. Дубчак О. Бачити українською. Слово в мовній картині світу. Київ : Віхола, 2022. 200 с.
8. Дубчак О. Бути українською. Речення і його знаки. Київ : Віхола, 2022. 192 с.
9. Дубчак О. Чути українською. У світі звуків і букв. Київ : Віхола, 2022. 192 с.
10. Дубчак О. Перемагати українською. Про мову ненависті й любові. Київ : Віхола, 2023. 176 с.
11. Загнітко А. Мовний простір граматики : монографія. Вінниця : Твори, 2018. 448 с.
12. Зубков М. Норми й культура української мови. Харків : Видавничий дім «Школа», 2023. 544 с.
13. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Львів : ПАІС, 2009. 432 с.
14. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування. Практичний словник-довідник журналіста. Львів : ПАІС, 2002. 576 с.
15. Капелюшний А. О. Типологія журналістських помилок. Львів : ПАІС, 2000. 323 с.
16. Караванський С. Пошук українського слова. Київ: Академія, 2001. 239 с.

17. Караванський С. Секрети української мови. Київ : УКСП «Кобза», 1994. 152 с.
18. Куляс П. П. Система – проти автоматизму суржику: редакторський погляд : навчальний посібник Київ: ІВО АПН України. Кіровоград : Ярослав, 2009. 180 с.
19. Куляс П. П. Словник найпоширеніших помилок у ЗМІ з варіантами їх виправлення : посібник для майбутнього редактора. Київ : Ун-т «Україна», 2006. 193 с.
20. Куляс П. П. Типологія помилок : підручник-монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 463 с.
21. Куляс П. П. Типологія помилок у корекційних таблицях : навчальний посібник. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 168 с.
22. Мариненко І. Мовна підготовка з редагування : навчальний посібник-практикум. Київ, 2022. 121 с.
23. Микитюк О. Р. Культура мовлення: особливості, завдання, цікавинки. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2024. 236 с.
24. Микитюк О. Сучасна українська мова: самобутність, система, норма : навч. посібник. Львів : Видавництво «Львівська політехніка», 2018. 440 с.
25. Мінчак Г. Б. Типологія лексико-семантичних анормативів (на матеріалі української публіцистики). Україна і світ : діалог мов і культур : Матеріали науково-практичної конференції. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. С. 207–209.
26. Партико З. В. Основи редагування : у 2 кн. 3-тє вид., перероб. і доп. Кн. 1. Київ : Вид-во Ліра-К, 2020. 332 с.
27. Сербенська О. Голос і звуки рідної мови. Львів : Априорі, 2020. 280 с.
28. Тимошик М. Основи редагування : підручник. Київ : Наша культура і наука, 2019. 560 с.
29. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. Вид. 3-тє, допов. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 331 с.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

**Грона Наталія Вікторівна
Хомич Тетяна Леонідівна**

**МОВНА МАЙСТЕРНІСТЬ:
ПРАКТИКУМ ІЗ ТИПОЛОГІЇ ПОМИЛОК**

*Навчальний посібник
для студентів спеціальності
А4 Середня освіта
(Українська мова і література)
освітнього рівня «бакалавр»*

Технічний редактор *О. І. Полковник*

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23743-13583 ПР від 06.02.2019 р.*

Підписано до друку 19.02.2026 р. Формат 60×90 1/16.
Ум. друк. арк. 4,41. Обл.-вид. арк. 4,23. Зам. № 001.
Редакційно-видавничий відділ НУЧК імені Т. Г. Шевченка
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
nuchk.tipograf@gmail.com